

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇAĞI ÇOCUKLARIN KAYGI
DURUMLARINA GÖRE COVID-19 ALGISININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞENUR ŞUGÜNEŞ

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇAĞI ÇOCUKLARIN KAYGI
DURUMLARINA GÖRE COVID-19 ALGISININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AYŞENUR ŞUGÜNEŞ
(200501023)**

**Danışman
(Prof. Dr. Serdal Seven)**

İSTANBUL, 2022

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

29/12/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 200501023 numaralı Ayşenur ŞUGÜNEŞ'in hazırladığı “Okul Öncesi Dönem Çocukların Kaygı Durumlarına Göre Covid-19 Algısının İncelenmesi” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 29/12/2023 Perşembe günü saat 15:00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne /Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) ..Prof. Dr. Serdal SEVEN	Kabul
2. Doç. Dr. Ozkan SAPSAGLAM	Kabul
3. Dr. Öğretim Üyesi Duygu YALMAN POLATLAR	Kabul
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşenur Şugüneş

TEŐEKKÜR

Öncelikle lisans ve yüksek lisans boyunca bana yol gösteren, her soruma sıklımadan yanıt veren, değerli fikir ve önerilerini esirgemeyen tez danıőmanım Prof. Dr. Serdal SEVEN' e,

Çalıőmamda desteğini esirgemeyen meslektaőlarım, minik çocuklara ve tüm katılımcılara,

Her zaman ve her koőulda sürekli yanımda hissettiğim, varlıkları ile güç bulduğum, sevgilerinden bir an bile őüphede duymadığım, tüm kararlarımı sonuna kadar destekleyen, güzel annem Canan TİCE' ye, biricik babam Mehmet Halis TİCE' ye,

Hayat boyu, yaşam felsefesini hayranlılıkla takip ettiğim, her konuda bana yol gösteren, bir filozof olmasa da felsefi düşünce ve her türlü fikir akımının başbuğu olabilecek kadar bilgi birikimine sahip kıymetli abim Harun Reşit TİCE' ye, çok sevdiğim kız kardeőlerim Aleyna TİCE ve Tuana TİCE' ye,

Tüm süreç boyunca her aradığımda beni motive eden, her zaman yanımda olduğunu hissettiren bir tanecik arkadaőım őeyda BELİK' e,

Attığım her adımda yanımda olan, sonuna kadar beni destekleyen, kendime olan inancımı yitirdiğimde bana benden çok güvenen, şu an Katar' da olan canım eőim, hayat arkadaőım Onur şUGÜNEŞ' e,

Son olarak tez yazım sürecinde içimde büyüyen ve şu an yanımda olan minik oğlum Miraç Asil şUGÜNEŞ' e

Tüm kalbimle ve sevgimle sonsuz teőekkür ederim.

Ayşenur şugüneş

Miraç Asil'e...

OKUL ÖNCESİ ÇAĞI ÇOCUKLARIN KAYGI DURUMLARINA GÖRE COVID-19 ALGISININ İNCELENMESİ

Ayşenur Şugüneş

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi çağı çocukların kaygı durumlarına göre Covid-19 algısının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 3-6 yaş arasında 100 çocuk dahil edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Araştırmada iki farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen, içerisinde katılımcıların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, eğitim gördüğü okul türünü sorgulayan bilgilerin yer aldığı “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Demografik bilgiler kaygı açısından derinlemesine incelenerek birbirlerini etkileme durumları araştırılmıştır. Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise Hakan Şahin tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)” dur. “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)” kullanılarak 100 çocuktan en yüksek ve en düşük kaygı düzeyine sahip olan 40 çocuk seçilmiş ve Covid-19’u nasıl algıladıklarıyla ilgili resim yapmaları istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kaygının yüksek olma durumu ile yaş benzer bulunmuş, yaşın artmasıyla birlikte kaygı düzeyinin düştüğü bulunmuştur. Erkek çocukların kız çocuklara göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu, kız çocuklarının ise daha düşük kaygılı olduğu bulunmuştur. Kardeş sayısı, kardeş sırası, anne ve baba eğitim durumu, anne ve baba çalışma durumu, devam edilen okul türü ile kaygı düzeylerinin benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Kaygı düzeyi nispeten yüksek olan ve düşük olan 40 çocuğun yapmış olduğu resimler incelendiğinde ise kaygı düzeyi yüksek çocuklar daha çok hastalık ve onu çağrıştıran figürleri çizmişlerdir. Kaygı düzeyi düşük olan çocuklar ise resimlerinde hastalık ve onu çağrıştıran figürlerin yanı sıra

koruyucu figürlere daha sık yer vermiştir. Çocukların çizmiş olduğu resimler tema açısından incelendiğinde ise kaygı düzeyi yüksek olan çocuklar resimlerinde en fazla ‘virüs’ ve ‘korku’ temalarına yer verirken, kaygı düzeyi düşük olan çocuklar resimlerinde en fazla ‘hastalık’ ve ‘mutluluk’ temalarına yer vermiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyinin yüksek olması ile resimlerde çizilen nesne sayısı ve resim çizilirken kullanılan renkler benzerlik göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi çağı, kaygı, pandemi, Covid-19.

EXAMINING THE PERCEPTION OF COVID-19 ACCORDING TO THE ANXIETY OF PRE-SCHOOL CHILDREN

Ayşenur Şugüneş

ABSTRACT

In this research, it was aimed to examine the perception of Covid-19 according to the anxiety levels of pre-school children. One hundred children aged 3-6 years were included in the study. The phenomenological approach, which is one of the qualitative research methods, was used in the research. Two different data collection tools were used in the study. In order to measure the demographic information of the participants, a "Demographic Information Form" was used, which was developed by the researcher and included information about the participants' age, gender, number of siblings, the number of children they had, the education level of the parents, the employment status of the parents, and the type of school they attended. Demographic information was examined in depth in terms of anxiety and their effects on each other were investigated. Another data collection tool used in the research is the "Study of Adaptation of the Pre-school Anxiety's Scale in Children to Turkish" developed by Hakan Şahin. Using the " Study of Adaptation of the Pre-school Anxiety's Scale in Children to Turkish", 40 children with the highest and lowest levels of anxiety were selected from 100 children and were asked to draw pictures about how they perceived Covid-19. According to the results of the research, it was found that the state of being high in anxiety was similar to age, and it was found that the level of anxiety decreased with increasing age. It has been found that boys have higher anxiety than girls, and girls have lower anxiety. It was found that the number of siblings, sibling rank, mother and father education level, mother and father working status, type of school attended and anxiety levels were similar. When the pictures made by 40 children with relatively high and low levels of anxiety were examined, the children with high levels of anxiety drew mostly the disease and the figures that evoke it. Children with low levels of

anxiety, on the other hand, included protective figures more frequently in addition to illness and figures that evoke it. When the pictures drawn by the children were examined in terms of themes, the children with high levels of anxiety mostly included the themes of 'virus' and 'fear', while the children with low level of anxiety included the themes of 'illness' and 'happiness' the most in their paintings. According to the results obtained, the high level of anxiety and the number of objects drawn in the pictures and the colors used while drawing the pictures show similarities.

Keywords: Preschool age, anxiety, pandemic, Covid-19.

ÖNSÖZ

Bu tezin amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygı düzeylerini ölçüp, kaygılarının temelinde Covid-19' un etkisi olup olmadığını incelemektir. Okul öncesi çağı 0-72 ay arasında bulunan çocukları kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim ise bu yaş aralığında bulunan, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların almış oldukları eğitim sürecine verilen addır. Okul öncesi eğitim ile çocukta bilişsel, fiziksel, dilsel, sosyal ve duygusal alan ile özbakım becerileri gelişir ve hayata hazırlığın temel adımı bu dönemde atılır. Bu dönem içerisinde çocuğun özellikle duygusal açıdan kendini rahatlıkla ifade edebilmesi çok önemlidir. Çocuğun yaşamış olduğu ya da yaşayacak olduğu olumsuz duygu durumları ileriki yaşamını etkileyecektir. Bundan dolayı bu çalışmada okul öncesi çağında bulunan çocukların kaygı durumları 2020 yılı itibarıyla yaşanan Covid-19 pandemisinin çocukları etkileme durumu üzerinden incelenmiştir. Bu çalışma ile gelecekte yapılacak olan araştırmalara ve literatüre katkı sağlaması hedeflenmiştir. Araştırmada karşılaşılan en büyük güçlük pandemi döneminde, kısıtlamalar söz konusu iken saha çalışmalarının yapılmasıdır. Çalışmada yer alan ve katkı sağlayan herkese sonsuz teşekkürler.

Aralık, 2022

Ayşenur Şugüneş

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ.....	x
TABLO LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. KAYGI	6
1.2. KAYGININ NEDENLERİ.....	7
1.3. KAYGIYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	8
1.3.1. Yaş	8
1.3.2. Cinsiyet.....	9
1.3.3. Anne-Baba Tutumları.....	10
1.3.4. Öğrenim Düzeyi.....	10
1.3.5. Hastalık	11
1.3.5.1. Salgın Hastalık/ Pandemi Tanımı	11
1.3.5.2. Covid-19 Salgını.....	12
1.3.5.3. Covid-19 Kaygısı.....	13
1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	14
1.4.1. Yurt İçi Çalışmalar	14
1.4.2. Yurt Dışı Çalışmalar.....	17
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. YÖNTEM	19
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	19
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	20
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	20
2.3.1. Demografik Form.....	20
2.3.2. Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)-Hakan Şahin.....	20

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	21
2.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
3. BULGULAR	23
3.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	23
3.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular.....	25
3.1.2. Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Bulgular	26
3.1.3. Katılımcıların Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular	28
3.1.4. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna İlişkin Bulgular	30
3.1.5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	32
3.1.6. Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	34
3.1.7. Katılımcıların Anne Çalışma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	36
3.1.8. Katılımcıların Baba Çalışma Durumlarına İlişkin Bulgular	37
3.1.9. Katılımcıların Okul Türüne İlişkin Bulgular	39
3.2. Resimlerin Analizine Ait Bulgular	40
3.2.1. Kaygı Puanı Nispeten Yüksek Olan Çocukların Resimleri.....	41
3.2.2. Kaygı Puanı Düşük Olan Çocukların Resimleri	53
3.3. Resimlerde Çizilen Figürlere İlişkin Bulgular.....	65
3.4. Resimlerde Yer Alan Temalara İlişkin Bulgular	67
3.5. Resimlerde Yer Alan Nesne Sayısına İlişkin Bulgular	70
3.6. Resimlerde Renk Kullanımına İlişkin Bulgular	73
BEŞİNCİ BÖLÜM	76
4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	76
4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	76
4.1.1. Kaygı Düzeyi Nispeten Yüksek Olan Ve Kaygı Düzeyi Düşük Olan Çocukların Covid Algısına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	77
4.2. ÖNERİLER	82
KAYNAKÇA	84
EKLER.....	92

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı.....	23
Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	25
Tablo 3. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	25
Tablo 4. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	26
Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları.....	26
Tablo 6. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	27
Tablo 7. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı	27
Tablo 8. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Dağılımları.....	28
Tablo 9. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	29
Tablo 10. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı	29
Tablo 11. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımları.....	30
Tablo 12. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımı	31
Tablo 13. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımı	31
Tablo 14. Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları	32
Tablo 15. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	33
Tablo 16. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	33
Tablo 17. Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları	34
Tablo 18. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	35
Tablo 19. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	35
Tablo 20. Katılımcıların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	36
Tablo 21. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	36
Tablo 22. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	37
Tablo 23. Katılımcıların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	37
Tablo 24. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	38
Tablo 25. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı	38
Tablo 26. Katılımcıların Okul Türüne Göre Dağılımları.....	39
Tablo 27. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımı.....	39

Tablo 28. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımı	40
Tablo 29. Resimlerde Çizilen Figürler	65
Tablo 30. Resimlerde Yer Alan Temaların Dağılımı	67
Tablo 31. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Resimlerinde Yer Alan Temaların Dağılımı	68
Tablo 32. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Resimlerinde Yer Alan Temaların Dağılımı	69
Tablo 33. Resimlerde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı	70
Tablo 34. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Resimlerinde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı.....	71
Tablo 35. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Resimlerinde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı.....	72
Tablo 36. Resimlerde Renk Kullanımının Dağılımı.....	73
Tablo 37. Kaygı düzeyi Yüksek Olan Çocukların Resimlerindeki Renk Kullanımının Dağılımı	73
Tablo 38. Kaygı Düzeyi Düşük Olan Çocukların Resimlerindeki Renk Kullanımının Dağılımı	74

GİRİŞ

MEB (2013)'e göre okul öncesi eğitim: doğum ile zorunlu eğitime başlama yaşı arasındaki süreci kapsayan, çocukların bireysel farklılıklarını göz önüne alarak onların fiziksel, zihinsel, sosyal, dil ve duygusal açıdan gelişimlerini destekleyen, aile katılımının etkin bir şekilde kullanıldığı eğitim sürecidir. Bu süreçte çocukların gelişimsel özellikleri göz önüne alınarak uyarıcı açıdan zengin çevre hazırlanarak eğitim süreci desteklenmektedir. Çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmanın amaçlandığı okul öncesi eğitim programı çok yönlü bir süreci kapsamaktadır.

Okul öncesi eğitim, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak sergilemesi gereken bilişsel, duyuşsal, sosyal beceri ve davranışları bu dönemde kazanmasını sağlar. Çocukları her yönüyle geliştirmeyi amaçlayan program aynı zamanda sosyal ve toplumsal farkındalık becerilerini de geliştirir. Sosyal ve toplumsal farkındalığın geliştiği ve temellerinin atıldığı bu dönemde çocuk çevresiyle kaynaşır ve toplumsal açıdan yaşanan olay ve olguların, duygularının da farkına varır. Duygularının farkına varan çocuk kendini daha iyi ifade edebilir, duygunun kendisinde yarattığı izlenimi ifade edebilir. Kendini ifade etmekte güçlük çeken çocuk ise bu durumdan kaynaklı stres ya da kaygı yaşayabilir.

Babaroğlu (2004), kaygıyı insanların yapısında doğuştan var olan, çevre ile etkileşime girmesiyle birlikte psikolojik yaşantılar sonucunda açığa çıkan bir duygu olarak ifade etmiştir. Kaygıya sahip bireyler her an başlarına kötü bir şey gelecekmiş gibi endişeye sahip olabilir, kendilerini gergin ve tedirgin hissedebilirler Aral (1998). Bireydeki bu gerginlik halini tetikleyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Anne baba tutumları, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kardeş sırası, ekonomik durum, salgın hastalık bunların birkaçı olarak sıralanabilir.

Salgın hastalıklar geçmişten günümüze kadar farklı tarihlerde tekrarlanmıştır. İspanyol gribi (1918), Hong Kong gribi (1968), SARS (2002), Domuz gribi (2009), Ebola (2014) bunlardan birkaçı olarak sayılabilir. 2019 yılında ise yeni bir salgın hastalık olarak karşımıza Covid-19 çıkmaktadır. 2020'de Dünya Sağlık Örgütü

tarafından salgın hastalık olarak ilan edilen Koronavirüs hastalığı tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. İnsanları fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak etkileyen bu salgın toplumsal hayatı, eğitim öğretim düzenini, kişiler arası ilişkilerin üzerinde etkili olmuştur. Örgün eğitime ara verilip online sisteme geçilmesi, eğitim öğretim düzeninin değişmesine; birden fazla kişinin katılımıyla gerçekleşen organizasyonlara getirilen kısıtlamalar, sosyal yaşamın kısıtlanmasına; bireylerdeki kaygı, stres durumlarının artması da bireyde ortaya çıkan olumsuz psikolojik etkilerden birkaçı olarak sayılabilir. Covid-19 kişilerin ruh sağlığını olumsuz etkilemekle kalmayıp aynı zamanda virüsün giderek yayılmasıyla, virüsten kaynaklı ölüm oranlarının artmasıyla, dışarıya çıkmanın kısıtlanmasıyla birlikte, büyük küçük her yaşta ve her gelişim dönemindeki kişilerin de ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilemiştir (Wang C. vd. 2020).

Bu kapsam göz önünde bulundurularak okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygı düzeyleri incelenip, kaygının temelinde yatan nedenin Covid-19 olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle elde edilen verilerin alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem Durumu

TDK sözlüğüne göre çocuk, anne karnındayken ya da bebeklik çağından başlayarak erginlik çağına kadar süren, yaşı küçük olan kız veya erkek olarak tanımlanan insana denir (TDK, 2011). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre herhangi bir nedenden ötürü reşit sayılma durumu dışında on sekiz yaşına girmeyen her insan çocuktur (UNİCEF, 1989). Çocuk, henüz bedensel, sosyal ve duygusal açıdan olgunluğa ve erginliğe ulaşmamış olan bireylere denir (Karadoğan, 2019).

Çocuklar, toplumun temelini oluşturan, geleceğe yön verecek olan bireylerdir. Geleceğimizin temeli olan çocuklar, ilk eğitimlerini gözlerini dünyaya açtıkları aile ortamında alırlar. Bundan dolayı çocukların eğitimine küçük yaşlarda başlanılmalı, hatta ilk eğitimler ebeveynler tarafından verilmelidir. Ebeveynlerden sonra ise eğitim süreci okul öncesi dönem ile devam etmektedir.

Okul öncesi çağına gelen çocuklar eğitimlerine, ilgili yaş aralığını bünyesinde bulunduran kurumlarda devam ederler. Eğitim dönemi, 0-72 ay arasını kapsayan süreç, çocuğu her yönüyle geliştirmeyi amaçlar. Çocuk sosyal, duygusal, fiziksel anlamda

kendini geliştirecek birçok gerçek yaşam deneyimi ile birlikte hayata hazırlanır. Böylelikle ocuk eğlenerek öğrenecek ve birinci elden yaşantılar kazanacaktır. Çocuğun birinci elden deneyimler kazanması için de eğitim sürecine dahil olması gerekmektedir.

Okul ncesi eğitime devam eden ocuk sayısı her geçen gün artmaktadır. Günümüzde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı son yılların en yüksek rakamına ulaşarak %93,78 olmuştur (<http://www.meb.gov.tr/meb-guncel-okullasma-oranlarini-acikladi/haber/27838/tr> 20.11.2022 tarihinde alındı.). MEB (2021) istatistiklerine göre totalde 1,225,981 ocuk okul öncesi kurumlarında eğitim görmektedir. Bu sayının 637,435'ini erkek çocuklar, 588,546'sını ise kız çocuklar oluşturmaktadır. Toplam rakam içerisinde MEB'e bağlı okullarda eğitim gören toplam ocuk sayısı 978,659 iken bunların 506,400' erkek ocuk, 472,259'unu ise kız çocuktur. MEB'e bağlı olmayan okul öncesi eğitim kurumlarında eğitime devam eden ocuk sayısı toplamda 53,804'tür. Bu sayı içerisinde 26,859 erkek ocuk, 26,945 kız çocuğu bulunmaktadır. MEB'e bağlı olmayan eğitim kurumlarından özel olanlar içerisinde eğitim gören ocuk sayısı 193,518 iken bunun 104,176'i erkek ocuk, 89,342' si kız çocuktur.

Okul ncesi dönemde eğitim gören çocukların toplam sayısına bakıldığı zaman okullaşma oranlarının geçmiş yıllara göre arttığı görülmektedir. Okula giden ocuk sayısı arttıka da bilinçli bir neslin yetişmesi kolaylaşır. Bilinçli olan ocuk kendisinin ve duygularının farkındadır. Herhangi bir olay karşısında ne tepki vereceğini bilir, duyguların onda yarattığı izlenimi ifade edebilir. Güzel bir olay karşısında sevinmesi gerektiğini, üzücü bir olay karşısında ağlayabileceğini, stresli bir durumla karşılaşınca da kaygı duyabileceğinin farkındadır.

Okul öncesine devam eden çocuklarda kaygıya çeşitli durumlar neden olabilmektedir. Çocukların kardeş sayısı (Aral (1997), Demiriz & Ulutaş (2003), kardeş sırası (Arslan & Aksekioğlu (2017), Eroğlu (2018), anne baba tutumları (Kutluca, Alpay, Kutluca (2015), Gümüş (1997), Akandere & Bedir (2001), cinsiyet, (Gülay (2008), Gülay Ogelman & ifti Topaloğlu (2014), yaş (Metin, zko, Gök zer, Beydağ (Taşçı), (2008) Yorgancı, Özyeşil, (2009), ebeveyn eğitim durumları (Alisinanoğlu & Ulutaş (2003), Ehtiyar & ngren (2008), okul türü (Sner & Eskici

(2020), hastalık (Wang C. vd., 2020), Erdoğan, Koçoğlu ve Sevim (2020) Artan, Meydan ve Irmak (2021), kaygı konusunda rol alan çeşitli değişkenlerdir.

2020 yılının salgın hastalık nedeniyle pandemi ilan edilmesiyle birlikte kaygı üzerine birçok araştırma (Kılınçel vd. (2020), Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020), Karaköse Çelik & Akçınar Yayla 2020), Çaykuş ve Çaykuş, (2020) yapılmıştır. Söz konusu araştırmalar incelendiğinde okul öncesi çağında bulunan çocukların, kaygı düzeylerine göre Covid-19'u nasıl algıladıkları ile ilgili araştırma sayısının sınırlı olduğu görülmüştür. Covid-19'un çocuklardaki kaygıyı etkileme durumu, araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır. Araştırmaların sınırlı olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile okul öncesi çağındaki çocukların yaşamış oldukları kaygının temelinde Covid-19'un etkisinin olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma,

Okul öncesi çağı çocuklarının Covid-19'a yönelik algılarını ve kaygı düzeylerini ölçen sınırlı sayıda çalışma yapılmış olması açısından,

Kaygı düzeylerini ölçerken resim analizi tekniği kullanılarak yapılan yayın ve çalışmaların sayısının kısıtlı olması açısından, önem taşımaktadır. Çalışmaların sınırlı olması bilimsel açıdan alana katkı sağlayacağını düşündürmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların anasınıfları veya bağımsız anaokulları ile özel anaokullarında eğitim gören 100 çocuk ile sınırlıdır.

100 çocuğa uygulanan "Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)" ve "Demografik Bilgi Formu" veri toplama araçlarına verilen cevaplar ile sınırlıdır.

Kaygı düzeyi nispeten en yüksek 20 ve en düşük 20 olmak üzere toplamda 40 çocuğun çizdiği resim ile sınırlıdır.

Tanımlar

Okul Öncesi Dönem: Çocuğun merakının üst düzeyde olduğu, çevresini araştırıp keşfederek tanıdığı, bilişsel, sosyal, duygusal, dil ve motor gelişimlerinin en üst düzeye çıkarılmasının amaçlandığı, öz bakım becerilerinin kazanıldığı, ilkokula hazırlık olan ve 0-72 aylık süreci kapsayan dönemdir (MEB, 2013).

Kaygı: Kişinin endişeli, gergin olması, stresli ruh hali (Kierkegaard, 1980).

Covid-19: 2019 yılında ortaya çıkan, koronavirüs virüsünün neden olduğu, Dünya Sağlık Örgütü tarafından salgın olarak ilan edilen hastalık (WHO, 2020).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KAYGI

Kaygı, “anxietas” kelimesinden türemiş; korku, merak, endişe gibi anlamlara gelip kökeni Eski Yunanca’ ya dayanmaktadır (Kaya & Varol, 2004). Eski Türkçe’ de ise “kadğu-kadgu” olarak kullanılan kaygı kelimesi, (kadgu>kaygu>kaygı) sıralamasını izleyerek günümüze ulaşmış, “üzüntü ve tasa” anlamlarına gelmektedir (Ayverdi, 2011).

Horney (1995)’e göre kaygı; tehlikeli durumlar karşısında titreme, terlemeye yol açan, şiddetli kalp çarpıntısına neden olabilecek coşkulu tepkileri içerinde barındıran, hayali tehlikeye verilen bir tepkidir. Köknel (1998) kaygıyı “duygulanımın elem yönünde artması” şeklinde tanımlamaktadır

Kaygı kelimesi insanın varoluşundan bu yana en çok kullanılan kavramlara bakıldığı zaman, listenin başına yer almaktadır. Freud, psikolojide kaygı kelimesinin tanımını yapan, nedenlerini araştıran ve kullanan ilk kişidir (Akkaya, 1999:2). Hançerlioğlu (1988)’e göre kaygı, sebebi belirgin şekilde ortada olmayan korkular ya da yerine getirilemeyen isteklerden kaynaklanan sıkıntılardır. Psikolojide nedeni bilinmeyen korkular olarak adlandırılan kaygı, varoluşçulara göre de metafiziksel tedirginlik olarak adlandırılır.

Kaygı; içerisinde kişisel duyguları, fizyolojik belirtileri, davranışları ve bilişsel öğeleri barındıran, tehlikeli anlarda ortaya çıkıp metabolizmanın duruma uygun hale getirilmesini sağlayan çok yönlü insani duygular bütünüdür (Özusta, 1995). Türk Dil Kurumu sözlüğünde üzüntü, gam, gerginlik uyandıran fikirler, kaynağı belirsiz, kötü bir şey olabileceği düşüncesi uyandıran duygu olarak tanımlanmaktadır (TDK,2011). Kaygının bir başka tanımı da Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından DSM-5 ‘te şu şekilde yapılmıştır: içerisinde kalp çarpıntıları, nefes almada zorluk, ölüm ve çıldırma düşünceleri, öfke patlamaları gibi duyguları barındıran tehlike hissedildiğinde istemsiz

bir şekilde ortaya çıkan huzursuzluk, gerginlik ve kaçınmalara yol açan aynı zamanda sindirim problemlerine neden olan duygulardır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

Dağ (1999)'a göre kaygı; sevinç, üzüntü, korku, öfke gibi temel duygulardan olmakla birlikte korkunun daha da genellenmiş halidir. Kaygılı insan sürekli korku halindedir ve bunun belirli bir uyarıcısı bulunmamaktadır. Bu duygu ne kadar rahatsızlık verse de kişi stres içerisindedir ve kendisi de kaygının nedenini bulamamaktadır. Bundan dolayı içsel sıkıntı çekmekle birlikte aşırı kuruntulu bir hal olarak tanımlanmaktadır.

Kaya &Varol (2004) kaygıyı genel anlam ve dar anlam olmak üzere ikiye ayırmıştır. Genel anlam duygusal tepkileri içerirken dar anlam ise fizyolojik tepkileri içermektedir. Genel anlam psikolojik ve çevresel açıdan yaşanan durumlara verilen duygusal tepkiler, dar anlam ise fizyolojik tepkilerden cildin sararması, titreme gibi durumları içinde barındırır. Kaygının kaynağı ve ne zaman ortaya çıkacağı bilinmezken yarattığı etkiler bilinçli bir şekilde hissedilir ve kişi endişe ve gerginlik içindedir. Ne olduğu bilinmeyen bir tehlike de insanda huzursuzluk ve gerginliğin ortaya çıkmasını tetiklemektedir.

Kaygı, birçok kişi (Ayverdi (2011), Horney (1995), Dağ (1999), Özusta (1995), TDK (2011) tarafından tanımlansa da genel anlamda endişe uyandıracak durumlar olarak ifade edilebilir.

1.2. KAYGININ NEDENLERİ

Cüceloğlu (2006)'na göre kişinin çevreyi algılama şekli ile onu heyecanlandıran durumları birbirinden ayırmak imkansızdır. Birey kendini güvende hissediyorsa kaygı da hissetmez. Bunun aksine aynı ortamda bulunan farklı bir birey çevrenin güvensiz olduğunu düşünüp kaygı hissedebilir ya da düşüncelerinden dolayı heyecan duyabilir. Ortamı algılama şeklinin temelini içinde yetiştiğimiz toplum şekillendirir bundan ötürü de hangi sosyal ortamın ne tür tepkiler doğuracağı ve hangi tür kaygıya neden olacağı kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Ancak tüm toplumları ilgilendirecek bir genelleme yapılması mümkündür. Yapılan bu genellemeler kaygıyı tetikleyen ortamlardaki bazı ortak yönleri belirtmektedir.

Cüceloğlu (2006) kaygının ortaya çıkmasına neden olan ortam faktörlerini şu şekilde açıklamıştır:

I. Desteğin Çekilmesi: Kişi, alışmış olduğu çevresel uyarıcıların bulunduğu ortamdan, tamamen farklı bir ortama girmesi sonucu kendini yabancı hisseder ve bunun sonucunda kaygı duyar. Çünkü şimdiye kadar görmüş olduğu hiçbir şey artık yakınında değildir. Annesi, babası, kardeşi, masası, komşusu, evcil hayvanı, akrabaları, kardeşleri... bunların hepsi “destekler” olarak adlandırılır. Bu desteklerin çekilmesi sonucunda kaygı ortaya çıkar.

II. Olumsuz Bir Sonucu Beklemek: Sonucun olumsuz olacağı durumlarda da kaygı duyulur. Bu duruma çalışmadan girilen sınavlar, ceza alınacak mahkeme duruşmaları örnek olarak verilebilir.

III. İç Çelişki: Doğru olduğuna inanılan bir düşünce ile sergilenen davranış arasında zıtlık olduğu zaman kaygıya benzer bir gerginlik hissedilir. Bu zıtlığı çözümlenecek bir yol bulana kadar bir derece kaygı duyulmaya devam edilir. Örneğin nükleer silahların insanlığın geleceği için dehşet verici bir biçimde tehlikeli olduğuna inanan bir birey, bu silahların üretim fabrikasında çalışırsa sürekli gerginlik hali içinde olur ve kaygı duyar.

IV. Belirsizlik: Gelecekte ne olacağını bilememek en büyük kaygı sebeplerinden biridir. Aynı zamanda gelecekte olumsuz olacak bir durumu bilip kaygı duymaktansa bilmemek tercih edilir. Tarih boyunca insanı düşünmeye sevk eden de belirsizlikleri ortadan kaldırma duygusu olmuştur. Hatta bu belirsizlikleri ortadan kaldırmak için teknoloji, bilim, kültür ve sosyal kurumlar insanlar tarafından oluşturulmuştur.

1.3. KAYGIYI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kaygıyı etkileyen faktörler incelendiğinde, birçok unsurun kaygı durumunu etkilediği görülmektedir. Yaş, cinsiyet, anne baba tutumları, öğrenim düzeyi, hastalık bunlardan birkaçı olarak sayılabilir.

1.3.1. Yaş

Kaygıyı etkileyen önemli faktörlerden biri yaştır. Gelişim süreci boyunca her yaşı etkileyen farklı kaygı durumları görülmektedir. Yaşamın ilk yıllarında görülmeye başlayan ayrılık kaygısını 3-4 yaşlarında kastrasyon kaygısı (erkeklerde) takip eder. Okul çağına gelince ise derslerde başarılı olma kaygısı ve arkadaşları tarafından

sevilmeme kaygısı başlar ve devamında ergenlik yıllarını takip eden beğenilme, karşı cinsi etkileyebilme kaygısı baş gösterir. Her yaş grubunda görülen kaygı çeşidi değiştiği gibi kaygının şiddeti de değişmektedir.

Kaygının yoğun olarak yaşandığı zaman dilimi incelendiğinde en çok bebeklik ve ergenlik yıllarında olduğu görülmektedir (Alisinanoğlu & Ulutaş, 2000). Kaygının yaş üzerindeki etkisini inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda farklı sonuçlar bulunmuştur. Değişmez Aral & Başar (1998), Yılmaz & Çokluk (2016) ve Öztürk (2006) yapmış oldukları araştırmalar sonucunda yaş ile kaygı arasında ilişki bulamamışlardır. Ök (1990), Özusta (1993), Dong, Yang and Ollendick (1994) ise yapmış oldukları araştırmalarda küçük çocuklardaki kaygının büyük çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

1.3.2. Cinsiyet

Cinsiyet kaygıyı etkileyen bir diğer faktördür. Kaygı düzeyi cinsiyete göre sınıflandırıldığında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda genel olarak kız çocuklarında görülen kaygının erkek çocuklara oranla daha fazla olduğu bulunmuştur. Ancak tam tersi araştırmalar da mevcuttur. Bazı araştırmalarda ise cinsiyetin kaygı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bora & Ünüvar (2020) yapmış oldukları araştırmada okul öncesi eğitim alan kız çocuklarındaki kaygı düzeyinin, okul öncesi eğitim alan erkek çocuklardan daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Aynı şekilde Öztürk (2006) de kız çocuklarının kaygı düzeyinin erkek çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Varol (1990) ve Aral & Başar (1998)'in yapmış olduğu araştırmada elde edilen sonuçlarda da kız çocuklarının kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmaların aksine Bozak (1982) kız çocuklarının 12 yaşından sonra kaygı düzeylerinin erkek çocukların kaygı düzeylerinden daha düşük ya da aynı düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Yiğitalp & Saka (2017), Yılmaz & Çokluk (2016) yapmış oldukları araştırma sonucunda kaygı ile cinsiyet arasında herhangi bir ilişki olmadığını saptamıştır ve Tümkaya, Aybek & Çelik, (2007) in yapmış olduğu araştırma sonuçları da bu doğrultuda sonuçlanmıştır.

1.3.3. Anne-Baba Tutumları

Kaygı, kaynağını çocukluktan alan bir duygudur. Çocukların sağlıklı düşünebilmesi, sorumluluk becerisine sahip olabilmesi, problem çözme becerilerini sergileyebilmeleri için ebeveynleri ile kaliteli ve derin bir iletişime sahip olmaları gerekmektedir (Özbey, 2010). Çocukluk yıllarında ebeveynlerin göstermiş olduğu tutumlar, davranışlar, aşırı reddedici ve küçük düşmesine neden olabilecek tavırlar, cezalandırma yapılırken ebeveynlerin cezaya itici davranışları, çocuğu yapılan fiziki ve psikolojik baskılar, regresyon davranışlarından olan alt ıslatma-cinsellik içeren oyun oynarken verilen sert tepkiler, anne babaların tutarsızlıkları, karşıtlıkları, çocukta kaygıya neden olabilir (Akt: Alisinanoğlu & Ulutaş, 2000). Kaynağını çocukluk döneminden alan kaygıların birçoğunun temelinde de anne baba tutumları yer almaktadır. Kay ve Sağlam'ın (2021) yılında yapmış olduğu araştırma bu görüşü destekler niteliktedir. Araştırma sonuçlarına göre Covid-19 salgını döneminde yaşanan kaygıdan kaynaklı, ebeveynlerin tutumlarının değiştiği, aile içerisindeki ilişkiyi etkileyip zıtlıklar doğurduğu saptanmıştır. Aynı zamanda yaşanan kaygıdan dolayı ebeveynlerdeki hassasiyetin arttığı bulunmuştur. Wang ve Zhang'ın (2012) yılında yaptığı araştırmaya göre otoriter anne baba tutumu ile izin verici anne baba tutumu sergileyen ebeveynler ile çocuklarının kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Varol (1990)'un yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre anne baba tutumları kaygıyı etkilemektedir.

1.3.4. Öğrenim Düzeyi

Eğitim düzeyleri birbirinden farklı olan anne babalar, çocuklarına karşı farklı tutumlar sergileyebilirler. Eğitim düzeyi ve anne baba tutumlarını inceleyen araştırmaların bazılarında, eğitim düzeyinin kaygıyı etkilediği bulunurken bazılarında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Varol (1990)'un yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre ebeveyn eğitim durumları ile kaygının yüksek veya düşük olması arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Garcia de Avila (2020) ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin öğrenim düzeyinin çocukların algılayışlarını etkilediğini, ancak kaygı düzeylerini etkilemediği yönündedir. Ancak velilerin yaşı, eğitim düzeyleriyle birlikte ele alındığında çocuklarının kaygı

düzeylerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Eren ve Gümüş (1997)'ün yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre de ebeveynlerin eğitim düzeyindeki farklılıklar çocukların kaygı düzeylerine yansımıştır. Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının kaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu saptamışlardır. 2017 yılında Arroyo-Borrell, Renart, Saurina, & Saez, (2017) 'in yapmış olduğu araştırma sonucunda da anne eğitim düzeyi arttıkça çocuklardaki kaygı düzeyinin düştüğü bulunmuştur.

1.3.5. Hastalık

Kaygıyı etkileyen bir diğer faktör de hastalıklardır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde hastalık organizmada çeşitli değişikliklerle birlikte, sağlığın bozulup rahatsızlık, dert olması durumu olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda ruh sağlığının bozulması anlamına da gelmektedir. Bolsoy & Sevil (2006) hastalığı normal olmayan, fiziksel, duygusal, sosyal ve entelektüel fonksiyonlarını normal düzeyin altına düşüren bir durum olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda hastalığın vücutta bir rahatsızlık durumu ile yalnızca açıklanamadığı görüşüne sahiptir.

Bolsoy & Sevil (2006)'e göre hastalık vücutta çeşitli denge durumlarını bozmaktadır. Bunlar:

- Çevre ile arasındaki uyum,
- Kişinin üretkenlik durumu,
- Kişini verimli olma durumu,
- Etkileşimli olma halini,
- Kendi içerisindeki denge durumlarıdır.

1.3.5.1. Salgın Hastalık/ Pandemi Tanımı

Salgın, enfeksiyonun neden olduğu hastalıkların belirli bir alan, topluluk, mevsim bölgede, normal zamandaki görülme oranlarından belirgin bir şekilde artarak görülmesi durumudur (Nişancı, 2020). Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2011)'nde ise küçük bir zaman diliminde çevrede bulunan insan, hayvan ya da bitkilerin büyük bir

kısmına bulaşan, bir hastalığın ya da başka bir durumun yaygınlaşıp birden çok kişiyi etkilemesi durumudur.

Pandemi kelimesi kökenini Eski Yunan dilinden alan, “pan=tüm”, “demos=insanlar” anlamına gelen iki sözcüğünden türeyen ve “tüm insanları etkileyen” anlamına gelmektedir (Aslan, 2020). Dünya Sağlık Örgütü, pandemiyi eş zamanlı bir şekilde tüm dünyayı etkisi altına alan, çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı hastalıklar olarak tanımlamış ve bir hastalığın pandemi olarak değerlendirilebilmesi için 3 kriterin olması gerektiğini belirtmiştir (Aslan, 2020). Bunlar:

- 1.Yeni bir virüs olmalı,
2. İnsan vücuduna kolayca geçebilmesi ve tehlikeli olması,
3. İnsanlar arasında kolay bir şekilde ve sürekliliğini koruyarak bulaşmasıdır (Aslan, 2020).

1.3.5.2. Covid-19 Salgını

2019 yılının aralık ayında, Çin'in Wuhan kentinde tespit edilen Covid-19, dünyaya hızlı bir şekilde yayılarak totalde iki yüz ülkeyi etkisi altına almış bir enfeksiyondur. Yayılma hızı ve bulaşma hızının çok yüksek olması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (WHO, 2020).

Covid-19, bulaşıcı hastalıklar içerisinde yer alan, küresel çapta etkilerini gösteren, belirtileri arasında: ateş, kuru öksürük, kas ağrısı, nefes darlığı bulunan ve 2-14 gün içerisinde kendini gösteren bir hastalıktır (Wang D. vd. 2020). WHO (2020)'ye göre dünyanın son yıllarda karşılaşmış olduğu en büyük tehditlerden biri olan Covid-19 enfeksiyonu, ateş, kuru öksürük, nefes darlığının yanı sıra solunum semptomlarını da içine alan, daha ağır hastalarda ise zatürre, konuşma ve hareket kaybı, böbrek yetmezliği ve ölümlere de sebep olabilmektedir (https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_3 26.11.2022 tarihinde alındı.).

26.11.2022 tarihi itibari ile tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi 640 milyon 276 bin 821 kişiye bulaşmış, 6 milyon 627 bin 655 kişinin ise ölümüne sebep olmuştur

(<https://news.google.com/covid19/map?hl=tr&mid=%2Fm%2F02j71&gl=TR&ceid=>

[TR%3Atr](#) 26.11.2022 tarihinde alındı.). Türkiye’de de aynı tarihte 17 milyon beş bin 537 kişilik bir vaka sayısı olmakla birlikte 101 bin 400 kişi hayatını kaybetmiştir (<https://covid19.saglik.gov.tr/> 26.11.2022 tarihinde alındı.).

Tüm dünyada neredeyse etkilenmedik ülke bırakmayan Covid-19 her geçen gün ölüm sayılarının artmasına sebebiyet vermekle birlikte, birçok ülkede kültürel ve sosyal faaliyetlerin iptal edilmesine ve ertelenmesine neden olmuştur. Virüsün yayılma hızını düşürmek için dünya genelinde tüm ülkeler çeşitli önlemler almışlardır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bu konuda birçok önlem alınmıştır. Eğitim ve öğretimin uzaktan yapılması, maskesiz sokağa çıkmanın yasak olması, düğün, nikah gibi toplu organizasyonların belirli zamanlarda iptali, belirli zamanlarda sokağa çıkma yasağının getirilmesi, esnek çalışma saatlerine geçilmesi, uçuş hizmetlerinin iptali alınan önlemlere örnek olarak verilebilir.

1.3.5.3. Covid-19 Kaygısı

İnsanların, hastalıklarla ilgili bilgileri arttıkça, farkındalık düzeyleri arttıkça hastalıkla mücadele etme gücü ve psikolojik sağlamlıkları da artmaktadır. Baykal (2020), yapmış olduğu araştırma sonucunda yüksek kaygı seviyesine sahip kişilerin psikolojik sağlamlık açısından daha dayanıksız olduğunu saptamıştır.

Bu bağlamda, Covid-19 salgını sonrasında yapılmış olan araştırmalar bireylerdeki kaygı düzeylerinin arttığını göstermiştir (Wang C. vd., 2020). Erdoğan, Koçoğlu ve Sevim’in (2020) yılında yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre katılımcıların umutsuzluk ve kaygı düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların dörtte üçünde Covid-19 pandemisinden kaynaklı kaygı semptomları gösterdiği bulunmuştur. Aynı bağlamda Kılınçel vd. (2020)’nin yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre pandemi döneminde karantina uygulamalarının geriatrik popülasyon üzerinde kaygı düzeyini arttırdığı gözlenmiştir.

Covid-19’un neden olduğu birçok olumsuz duyguya sebebiyet verdiği yapılmış olan araştırmalarla ispatlanmıştır. Artan, Meydan ve Irmak (2021)’ in yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre Covid-19 belirsizlik yaratmakla birlikte, kaygı, korku, stres, depresyon gibi olumsuz duygulara neden olmaktadır. Covid-19 pandemi sürecinde virüse yakalanma ihtimali kişide kaygı, virüsü başkalarına bulaştırma korkusu, depresif belirtiler, fiziksel zorluklara neden olmakla birlikte virüsü kapan

kişilerin iyileşmekten ziyade diğer insanlara da bulaştırmaya yönelik kaygı ve korku düzeylerinin ön plana çıktığı bulunmuştur (Karaköse Çelik & Akçınar Yayla 2020).

Tüm bunların dışında virüse karşı duyulan kaygıyı besleyen önemli faktörlerden biri de medyadır. Televizyon, sosyal medya uygulamaları sürekli olumsuz ve karamsar vaka tablolarını gözler önüne sererek insanlardaki kaygıyı daha da arttırmıştır.

Çaykuş ve Çaykuş, 2020 yılında, Covid-19 sürecinin her yaştan bireyi etkilemiş olsa da özellikle çocukları daha çok etkilediğini saptamıştır. Kendi başına ihtiyaçlarını gideremeyen, başkasının yardımına ihtiyaç duyan, henüz gelişimsel sürecini tamamlayamamış ya da herhangi bir psikolojik probleme maruz kalmaya daha açık olan çocuklar hem sosyalleşme hem de dışarıda vakit geçirme sürelerinin kısıtlanmasından dolayı pandeminin en çok etkilenen yaş grubu olmuştur. Ayrıca pandemi döneminde okul öncesi dönemdeki çocuklarda ayrılık kaygısı (anne-baba), regresyon davranışları (parmak emme, alt ıslatma), genel bir isteksizlik hali gözlenmiştir (Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020).

Covid-19 pandemisi sürecinde, Covid-19 geçiren kişi sayısının artmasıyla birlikte iyileşen sayısı da artmış, bu doğrultuda pandemiden kaynaklı korku ve kaygı durumunun virüse yakalanmamış kişilerde azaldığı görülmüştür (Karaköse Çelik & Akçınar Yayla 2020).

1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarına yönelik Covid algısıyla ilgili yapılan yüksek lisans, doktora tezleri ve makaleler incelendi. Yapılmış olan çalışmalar genel olarak okul öncesi dönemde kaygıya yöneliktir. Birkaç tez ve makale dışında çalışmalara rastlanılamamıştır.

1.4.1. Yurt İçi Çalışmalar

Şişman (2022), annelerin sahip olduğu Covid-19 korkusu ile çocukların çeşitli davranışları (kırgınlık/saldırganlık, sosyal yetkinlik ve anksiyete/içe dönüklük) arasındaki ilişkide annelerin ebeveyn olarak sergiledikleri tutumlarının aracı etkisini incelemiştir. Aynı zamanda sosyodemografik bilgilere göre de değişkenlik gösterip göstermediğini de incelemiştir. Araştırmaya okul öncesi çağda eğitime devam eden,

Covid-19 geçirmemiş 140 çocuğun annesi katılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları şunlardır: “Covid-19 Korkusu Ölçeği”, “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Sosyodemografik Bilgi Formu”. Veriler çevrim içi ortamda toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin var olan Covid-19 korkusu, çocuklardaki anksiyete/içer dönüklük davranışları anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Kandemir (2022), çalışmasında anne ve babaların salgın hastalığa bağlı kaygı düzeylerinin, çocuklarının kaygı düzeylerinde olan etkisini araştırmıştır. Araştırma 9-12 yaş arasındaki 122 çocuğu ve bu çocukların ebeveynlerini kapsamaktadır. Veri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu”, “Salgın Hastalığa Bağlı Kaygı Ölçeği”, ve “Süreksiz Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri” kullanılmıştır. Ölçekler çevrim içi ortamda anket şeklinde uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin kaygı durumu ile çocukların sürekli kaygı durumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Ebeveynlerin salgın hastalığa bağlı kaygı düzeyleri ile yaş ve cinsiyet arasında ilişki bulunamamıştır. Anne babaların eğitim düzeyi düştükçe sürekli kaygının arttığı, çalışmayan anne babaların çocuklarındaki sürekli kaygı düzeyinin yüksek olduğu, araştırmanın diğer bulgularındandır.

Tarkoçin, Alagöz, Boğa, (2021), okul öncesi çağındaki çocukların pandemi sürecinde davranışlarında meydana gelen değişiklikleri ve farkındalık düzeylerini araştırmak amacıyla bu çalışmayı yapmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 3-6 yaş aralığında çocuğa sahip 30 anne oluşturmaktadır. Araştırmada veriler nitel yöntemlerden biri olan görüşme tekniği ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Verilerin analizi betimsel istatistikler aracılığıyla yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların pandemi sonrasında hastalıkla alakalı farkındalık düzeylerinin arttığı, ailelerin çocukları ile pandemi sonrası yaşanan süreçle ilgili konuştukları, çocukların virüsü tehlikeli olarak algıladıkları bulunmuştur. Annelerin büyük bir kısmı çocuklarının pandemi öncesinde “kaygı, korku, agresif/öfkeli/saldırgan davranışlar, aşırı hareketlilik, kardeş kıskançlığı, anne-babaya bağımlılık” gibi davranışlarının olmadığını süreç sonrasında ortaya çıktığını, çocuklarında sağlıklı beslenme algısının ortaya çıktığı bulguları saptanmıştır. Pandemi sonrasında çocukların dışarı çıkarken tedirgin oldukları, çocukların uyku düzenlerinin

bozulduğu, çocuklardaki el yıkama alışkanlıklarının arttığı, sosyal mesafe kuralını öğrendikleri de elde edilen diğer bulgular arasındadır.

Şentürk Pılan, Özbaran, Yüksel, Tortop, Çalışan, Yuluğ, Tokmak, Anılır, Köse, Erermiş, Yüncü, Bildik, (2021), yapmış oldukları araştırmaya okul öncesi çağından bulunan psikiyatrik rahatsızlığı bulunan ve takibi yapılan 51 çocuğu dahil etmişlerdir. Araştırmanın amacı pandemi döneminde uyum süreci ve psikiyatrik belirtilerdeki değişiklikleri saptamaktır. Veri toplama aracı olarak teletıp yöntemi ile görüşme yapılmış, veriler anketler aracılığıyla toplanmıştır. Salgın öncesi ve sonrası hastalıklardaki şiddeti değerlendirmek için “Klinik Global İzlenim-Hastalık Şiddeti (KGİ-Şiddet) Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya dahil edilen çocuklardaki psikiyatrik tanılar Otizm Spektrum Bozukluğu, Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu ve Hafif Düzeyde Mental Retardasyon’dur. Araştırma sonuçlarına göre en sık sinirlilik, kaygı artışı ve uyku-beslenme düzen değişiklikleri saptanmıştır.

Gökçe, Erdoğan, Yatmaz, Avaroğlu, Çok, (2021), Covid-19 salgınının okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla bu çalışmayı yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 3-6 yaş arasında, MEB’e bağlı okullarda eğitim gören 43 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veriler görüşme tekniğinden yararlanılarak elde edilmiş ve yanıtlar ise betimsel analiz tekniği ile yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların akranlarıyla olan etkileşimleri ve sosyal çevre ile olan etkileşimlerinin azaldığı, dijital etkileşim içeren oyunlara yönlendikleri saptanmıştır.

Evirgen Argın, Özkök Kayhan ve Erden, 2020 yılında uyku, yemek yeme ve tuvalet alışkanlıkları (regresif davranışlar) ile öfke, inatçılık, kurallara karşı gelme (karşı gelme davranışları), oyun alışkanlıkları ve psikolojik iyi olma halini (duygu düzenleme) içinde barından duygusal ve davranışsal tepkilerini incelemiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi ile “Negatif ve Pozitif Duygu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya 36-77 ay arasında çocuğa sahip 54 anne dahil edilmiştir. Anneler ile uzaktan görüntülü görüşme yapılarak sorular sorulmuş, aynı zamanda annelerin salgın döneminde duygusal durumlarını ölçmek amacıyla olmak “Negatif ve Pozitif Duygu Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken içerik analizi tekniği ve t-testi analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre zorluk yaşayan çocuklar ile annelerinin depresif duygu, öfke duygusu

ve negatif duygu puanları anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuş, anne duygularının çocukların duyguları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bir diğer bulguda ise çocukların salgın öncesine göre duygusal ve davranışsal tepkilerinde farklılıklar tespit edilmiştir.

Şenkalfa, Eyüboğlu, Aslan, Gürsoy, Soysal, Yapar, İlhan, (2020), bu çalışmada pandeminin kistik fibrozisli çocuklar ve annelerinin anksiyeteleri/kaygıları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya kistik fibröz tanılı 45 çocuk ve birincil derecede bakımını yapan ebeveynleri sağlıklı 90 çocuk ve birincil derecede bakımını yapan ebeveynleri dahil edilmiştir. Veriler “Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)”, “Çocuklar için Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile telekonferans yöntemiyle toplanmıştır. 13 ile 18 yaş aralığındaki çocuklar “Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI)” anketini doldururken, 9-12 yaş arasındaki çocuklar ise “Çocuklar için Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği” ni doldurmuşlardır. Araştırma sonuçlarına göre kistik fibrozisli, 13-18 yaş aralığındaki çocukların durumluk kaygı düzeyi daha düşük bulunmuştur. 9-12 yaş arasındaki kistik fibrozisli çocukların sürekli kaygı düzeyleri ile annelerinin durumluk kaygı düzeyleri arasında aynı yönde ilişki bulunmuştur. 9-12 yaş arasındaki sağlıklı çocukların sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyli ilişki saptanmıştır.

1.4.2. Yurt Dışı Çalışmalar

Tatsiopoulou, Holeva, Nikopoulou, Parlapani, Diakogiannis, (2022), yapmış oldukları araştırmanın amacı Covid-19salgını esnasında uygulanan ev karantinasının çocuklardaki kaygı ve ebeveynlerin öz yeterliğini nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaktır. Araştırmaya 146 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada “Okul Öncesi Kaygı Ölçeği (PAS)”, “Ebeveynlik Öz-yeterliğini Ölçme Aracı (TOPSE)” ve “Demografik Bilgi Formu” veri toplamak amacı ile kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre birçok katılımcı karantina sürecinde evde kalmanın çocuğuyla olan ilişkisini olumlu yönde olduğunu belirtmiştir. COVID-19 ile ilgili değişkenlerden 'Ebeveynin aşı tereddüdü' ve 'Sevilen birinin ölümü' okul öncesi çocukların kaygısı üzerinde etkili olmuştur. Erkeklerde 'genelleştirilmiş kaygı' düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Vasileva, Alisic, & De Young, 2021 yılında yapmış oldukları araştırmada okulöncesi çocukların COVID-19 salgını ile ilgili olumsuz düşüncelerini, endişelerini ve salgın hakkındaki görüşlerini bakıcıları aracılığıyla saptamak amacıyla bu çalışmayı yapmışlardır. Katılımcılar, çevrimiçi anketi İngilizce olarak doldurabilen küçük çocukların (1-5 yaş arası) bakıcılardan oluşmaktadır. Açık uçlu bilişsel sorular 3-5 yaş aralığındaki çocukların bakıcılarına sorulmuş toplamda 614 bakıcı araştırmaya katılmıştır. Bakıcılara 3 adet açık uçlu soru sorularak veriler toplanmıştır. Sorular şu şekildedir: “Çocuğunuzun bu konularda endişelendiğini nasıl anlarsınız? Bunu sana göstermek için ne yaptılar?; Çocuğunuzun bahsettiği veya oyunda veya çizimlerde gösterdiği COVID-19 ile ilgili düşünce veya endişelere ilişkin herhangi bir örnek yazabilir misiniz?”. Elde edilen sonuçlara göre okul öncesi çocuklarının hastalanma, virüsü başkalarına bulaştırma, sevdiklerinin hastalanabileceklerinden dolayı endişe duydukları, COVID-19 ile ilgili yerlerden, etkinliklerden ve konuşmalardan kaçındıkları saptanmıştır. Aynı zamanda çocukların çizimlerinde ve oyunlarında COVID-19 ile ilgili temalara yer verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca bazı çocuklarda kazanılmış olan çeşitli gelişimsel görevlerde gerilik (örneğin tuvaleti kullanmayı bırakma) meydana geldiği bulunmuştur.

Garcia de Avila, Hamamoto Filho, Jacob, Alcantara, Berghammer, Jenholt Nolbris, Olaya-Contreras, & Nilsson 2020 yılında Brezilya’da COVID-19 salgını esnasında sosyal mesafe açısından çocuklar arasındaki kaygının yaygınlığını ve bununla ilişkili diğer faktörleri incelemek amacıyla bu araştırmayı yapmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 6-12 yaş arası Brezilyalı çocuklar ve ebeveynleri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Çocuk Kaygı Anketi (CAQ)” ve Sayısal Derecelendirme Ölçeği (NRS) kullanılmıştır. Veriler çevrim içi ortamda toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ebeveynlerin eğitim düzeylerinin çocuklarının COVID-19’u algılayışlarını etkilediğini ancak kaygı düzeylerini etkilemediği saptanmıştır. Ancak, velilerin yaşı, eğitim düzeyleriyle birlikte çocuklarının kaygı düzeylerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bir diğer bulgu da şöyledir: en yüksek kaygı seviyesine yaşı küçük ve eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocukları sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde sırayla araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Okul öncesi çağındaki çocukların kaygı durumlarına göre Covid-19 algısının incelenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılmış olduğu karma yöntemden yararlanılmıştır.

En az iki farklı araştırma modelinin kullanıldığı karma yöntemde (Creswell, 2009), birbirini destekleyen nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanıldığından araştırmanın problem durumunun daha kapsamlı bir şekilde çözümlenip yorumlanmasına olanak sağlanır (Creswell ve Plano-Clark, 2007).

Araştırmada karma yöntem desenlerinden ‘Açıklayıcı Desen’ kullanılmıştır. Açıklayıcı desende araştırmanın ilk aşamasında önce nicel veriler ikinci aşamasında ise nitel veriler toplanmış, elde edilen veriler birbirleriyle ilişkilendirilerek çözümlenip yorumlanmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunda “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)” (Şahin, 2020) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçek kullanılarak, 100 çocuktan elde edilen kaygı puanları yüksek puandan düşük puana doğru sıralanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise ‘Olgubilim’ (fenomenoloji) den yararlanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji), bütünüyle yabancı olmadığı gibi aynı zamanda tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırmak için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yıldırım ve Şimşek, (2008) fenomenolojiyi farkında olduğumuz ancak hakkında ayrıntılı bilgiye sahip

olmadığımız olguları odak noktasına alan, karşımıza deneyim, tecrübe, algı gibi çeşitli şekillerde çıkabilen araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır.

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi çağındaki çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcılar tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların anasınıfları veya bağımsız anaokulları ile özel anaokullarında eğitim gören 100 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklar 3-6 yaş aralığında olup, 56'sı kız 44'ü erkek öğrenciden oluşmaktadır. 100 öğrenciden en yüksek kaygı puanına sahip 20 öğrenci ile en düşük kaygı puanına sahip 20 öğrencinin çizmiş olduğu resimler incelenmiştir. Bu öğrencilerin 26'sı kız 14'ü erkektir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmadan elde edilen veriler, öğretmenler aracılığıyla toplanmıştır. “Demografik Bilgi Formu” (EK1), “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)-Hakan Şahin (EK2)” ve 40 çocuğun çizmiş olduğu resimler veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

2.3.1. Demografik Form

Araştırmada 2 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. İlki araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” dur. Bu formda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, eğitim gördüğü okul türünü sorgulayan bilgileri yer almaktadır.

2.3.2. Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)-Hakan Şahin

Araştırmada kullanılan bir diğer veri toplama aracı ise Hakan Şahin tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)” dur. Kullanılan bu ölçeğin orijinali 2001 yılında Spence, Rapee, McDonald, & Ingram, tarafından geliştirilmiş “The Preschool Anxiety Scale” dir. Hakan Şahin (2020) tarafından Türkçe'ye uyarlanan, çocukların kaygı durumlarını 5 farklı boyutta

ölçmektedir. Ölçek geliştirilirken iki çalışma grubu oluşturulmuş olup, ilk grup 250 iki grup ise 260 olmak üzere toplamda 510 okul öncesi öğretmeni araştırmada yer almıştır. Çalışmanın yapı geçerliği AFA ve DFA' ya göre belirlenmiştir. Ölçekte yer alan maddelerine verilen cevapların güvenilirliğini belirlemek için de düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçeği oluşturan maddenin tek boyutlu bir yapı gösterdiği saptanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,939 olarak belirlenmiştir. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır ve her madde için 5 seçenek mevcuttur. Seçenekler "hiç doğru değil, nadiren doğru, bazen doğru, sıklıkla doğru, çok sıklıkla doğru" şeklinde cevaplanmaktadır.

2.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılı Ankara ili merkez ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi eğitime devam eden 100 çocuk için öğretmenleri tarafından "Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)" doldurularak kaygı durumları ölçülmüştür. Aynı zamanda araştırmacı tarafından geliştirilen, içerisinde çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu, eğitim gördüğü okul türünü sorgulayan demografik bir form oluşturulmuş, her bir çocuk için öğretmen tarafından doldurulması sağlanmıştır. Kaygı ölçeğinin uygulanmasından sonra öğretmen çocuklara "Covid nedir? Korona virüs deyince aklınıza ne geliyor?" sorusunu sormuş ve müdahale olmaksızın çocukların resim çizmesi sağlanmıştır. Resimler çizildikten sonra öğretmen çocuklara resimlerinde çizmiş oldukları figürlerin ne anlama geldiğini sormuş ve resim üzerine yazmıştır. Araştırmaya dahil edilen resimler sınıf içerisinde kaygı düzeyi en yüksek ve kaygı düzeyi en düşük olan çocukların resimleri arasından seçilmiştir. Pandemi nedeniyle uygulamalar, araştırmacı yönergeleriyle öğretmen tarafından gerçekleştirilmiştir.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma sonucunda elde edilen veriler çeşitli teknikler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kapsamında kullanılan analiz teknikleri nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz, yorumlayıcı analiz ve içerik analizidir. Betimleyici

analiz aracılığıyla edinilen veriler, 6nceden belirlenmiş olan temalar doğrultusunda 6zetlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım & şimşek, 2008). İ7erik analizi tekniğinde ise birbirine benzeyen verileri, belirlenen tema ve kavramlar doğrultusunda bir araya getirerek, okuyucunun rahat bir şekilde anlayabileceği şekilde d6zenleyip yorumlama işlemidir (Yıldırım & şimşek, 2008). Yorumlayıcı analiz tekniği ile 7ocukların 7izmiş oldukları resimler yorumlanarak 7ıkarım yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmaya dahil edilen 40 çocuğa ait demografik bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

3.1. KATILIMCILARA AİT DEMOGRAFİK BİLGİLER

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

DEĞİŞKEN	Öğrenci	
	N	
Cinsiyet	Kız	24
	Erkek	16
Yaş	3 Yaş	3
	4 Yaş	12
	5 Yaş	9
	6 Yaş	16
Kardeş sayısı	1	14
	2	19
	2'den fazla	7
Kaçınıcı Çocuk	İlk	25
	Ortanca	3
	Son	12
	İlkokul	3

Anne Eğitim Durumu	Ortaokul	5
	Lise	14
	Üniversite	18
	Yüksek Lisans/ Doktora	0
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	1
	Ortaokul	5
	Lise	13
	Üniversite	21
Anne Çalışma Durumu	Yüksek Lisans/ Doktora	0
	Çalışıyor	14
	Çalışmıyor	26
	Çalışıyor	38
Baba Çalışma Durumu	Çalışmıyor	2
	Çalışıyor	31
Okul Türü	Resmi	9
	TOPLAM	100

Tablo 1’de da araştırmaya dahil edilen 40 çocuğa ait demografik bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların 24’ü (%60) kız, 16’sı (%40) erkektir. Katılımcıların 3 (%7,5) tanesi 3 yaş, 12 tanesi (%30) 4 yaş, 9’u (%22,5) 5 yaş, 16’sı (%40) 6 yaşıdır. Katılımcıların 14’ü (%35) 1 kardeş, 19’u (%47,5) 2 kardeş, 5’i (%12,5) 3 kardeş, 1’i (%2,5) 4 kardeş ve 1’i de (%2,5) 5 kardeşdir. Katılımcıların 25’i (%62,5) ilk çocuk, 3’ü (%7,5) ortanca çocuk, 12 (%30) si de sonuncu çocuktur. Katılımcıların annelerinin 3’ü (%7,5) ilkokul, 5’i (%12,5) ortaokul, 14’ü (%35) lise, 18 (%45) i üniversite mezunu, babalarının ise 1’i (%2,5) ilkokul, 5’i (%12,5) ortaokul, 13’ü (%32,5) lise,

21 (%52,5) i de üniversite mezunudur. Katılımcıların annelerinin 14'ünün (%35) çalıştığı, 26'sının (%65) çalışmadığı, babalarının ise 38'inin (%95) çalıştığı, 2'sinin (%5) çalışmadığı bulunmuştur. Katılımcıların 31'i (%77,5) devlet okuluna, 9'u (%22,5) ise özel okulda eğitime devam etmektedir.

3.1.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Erkek	16	40
Kız	24	60
TOPLAM	40	100

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımına tablo 2'de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların 24'ü (%60) kız, 16'sının (%40) erkek olduğu bulunmuştur.

Tablo 3. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	11	27,5
Kız	9	22,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek olan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı tablo 3'te verilmiştir. Yapılan incelemede kaygı düzeyi yüksek olan çocukların 11 (%27,5)'inin erkek, 9 (%22,5)'unun kız olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre yüksek kaygıya sahip olma durumunun erkek çocuklarda daha fazla olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	5	12,5
Kız	15	37,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük olan çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı tablo 4'te verilmiştir. Yapılan incelemede kaygı düzeyi düşük olan çocukların 5 (%12,5)'inin erkek, 15(%37,5)'inin kız olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kız çocuklarının düşük kaygıya sahip olma durumu erkek çocuklardan yüksek bulunmuştur.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük olan çocuklar incelendiğinde, erkek çocukların kız çocuklara göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu, kız çocuklarının ise daha düşük kaygılı olduğu bulunmuştur.

3.1.2. Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Bulgular

Tablo 5. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları

Yaş	N	%
3 Yaş	3	7,5
4 Yaş	12	30
5 Yaş	9	22,5
6 Yaş	16	40
TOPLAM	40	100

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımına tablo 5’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların 3 (%7,5) tanesi 3 yaş, 12 tanesi (%30) 4 yaş, 9’u (%22,5) 5 yaş, 16’sının (%40) 6 yaş, olduğu bulunmuştur.

Tablo 6. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	N	%
3 Yaş	2	5
4 Yaş	7	17,5
5 Yaş	6	15
6 Yaş	5	12,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların yaşlarına göre dağılımına tablo 6’da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların 2 (%5) tanesi 3 yaş, 7 tanesi (%17,5) 4 yaş, 6’sı (%15) 5 yaş, 5 tanesinin (%12,5) 6 yaş, olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre yüksek kaygıya sahip olma durumu yaşa göre benzer bulunmuştur.

Tablo 7. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	N	%
3 Yaş	1	2,5
4 Yaş	5	12,5
5 Yaş	3	7,5
6 Yaş	11	27,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların yaşlarına göre dağılımına tablo 6'da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların 1 (%2,5) tanesi 3 yaş, 5 tanesi (%12,5) 4 yaş, 3'ü (%7,5) 5 yaş, 11 tanesinin (%27,5) 6 yaş, olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre yaş büyüdükçe kaygılı olma durumu düşmektedir.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük olan çocuklar incelendiğinde, kaygının yüksek olma durumu ile yaş benzer bulunurken, yaşın artmasıyla birlikte düşük kaygılı olma durumu daha yüksek bulunmuştur.

3.1.3. Katılımcıların Kardeş Sayısına İlişkin Bulgular

Tablo 8. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Dağılımları

Kardeş Sayısı	N	%
1 Kardeş	14	35
2 Kardeş	19	47,5
3 Kardeş	5	12,5
4 Kardeş	1	2,5
5 Kardeş	1	2,5
TOPLAM	40	100

Katılımcıların kardeş sayılarına göre dağılımına tablo 8'de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların 14'ü (%35) 1 kardeş, 19'u (%47,5) 2 kardeş, 5'i (%12,5) 3 kardeş, 1'i (%2,5) 4 kardeş ve 1 tanesinin de (%2,5) 5 kardeş olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre tek veya 2 kardeş olan çocukların yüksek kaygıya sahip olma durumu, 3 ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların yüksek kaygıya sahip olma durumlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 9. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	N	%
1 Kardeş	8	20
2 Kardeş	8	20
3 Kardeş	3	7,5
4 Kardeş	1	2,5
5 Kardeş	0	0
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların kardeş sayılarına göre dağılımına tablo 9'da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların 8'i (%20) 1 kardeş, 8'i (%20) 2 kardeş, 3 ü (%7,5) 3 kardeş, 1 (%2,5) inin 4 kardeş olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre tek veya 2 kardeş olan çocukların düşük kaygıya sahip olma durumu, 3 ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların düşük kaygıya sahip olma durumlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 10. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	N	%
1 Kardeş	6	15
2 Kardeş	11	27,5
3 Kardeş	2	5
4 Kardeş	0	0
5 Kardeş	1	2,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların kardeş sayılarına göre dağılımına tablo 10'da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların 6'sı (%15) 1 kardeş, 11'i (%27,5) 2 kardeş, 2'si (%5) 3 kardeş, 1 (%2,5) inin 5 kardeş olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre tek veya 2 kardeş olan çocukların düşük kaygıya sahip olma durumu, 3 ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların düşük kaygıya sahip olma durumlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük olan çocuklar incelendiğinde, kardeş sayısı ile kaygı durumu benzer bulunmuştur.

3.1.4. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna İlişkin Bulgular

Tablo 11. Katılımcıların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımları

	N	%
İlk	25	62,5
Orta	3	7,5
Son	12	30
TOPLAM	40	100

Katılımcıların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımına tablo 11'de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların 25'i (%62,5) ilk çocuk, 3'ü (%7,5) ortanca çocuk, 12 (%30) sinin de sonuncu çocuk olduğu bulunmuştur.

Tablo 12. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımı

	N	%
İlk	12	30
Orta	1	2,5
Son	7	17,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımına tablo 12’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların 12’si (%30) ilk çocuk, 1’i (%2,5) ortanca çocuk,7 (%17,5) sinin de sonuncu çocuk olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre ilk ve sonuncu olan çocukların kaygı düzeyi, ortanca olan çocuğun kaygı düzeyine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 13. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre Dağılımı

	N	%
İlk	13	32,5
Orta	2	5
Son	5	12,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımına tablo 13'te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların 13'ü (%32,5) ilk çocuk, 2'si (%5) ortanca çocuk, 5 (%12,5) inin de sonuncu çocuk olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre ilk çocukların kaygı düzeyinin, ortanca ve sonuncu olan çocukların kaygı düzeyinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, kardeş sırası ile kaygı düzeyi benzer bulunmuştur.

3.1.5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 14. Katılımcıların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
İlkokul	3	7,5
Ortaokul	5	12,5
Lise	14	35
Üniversite	18	45
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	40	100

Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 14'te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların annelerinin 3'ü (% 7,5) ilkokul, 5'i (%12,5) ortaokul, 14'ü (%35) lise, 18 (%45) inin üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Tablo 15. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
İlkokul	3	7,5
Ortaokul	2	5
Lise	6	15
Üniversite	9	22,5
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 15'te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların annelerinin 3'ü (%7,5) ilkokul, 2'si (%5) ortaokul, 6'sı (%15) lise, 9 (%22,5) unun üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek çocukların annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklardaki kaygı düzeyinin de yükseldiği bulunmuştur.

Tablo 16. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
İlkokul	0	0
Ortaokul	3	7,5
Lise	8	20
Üniversite	9	22,5
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 16’da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin 3’ü (%7,5) ortaokul, 8’i (%20) lise, 9’unun (%22,5) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin eğitim düzeylerinin yükselmesiyle, çocuklardaki kaygı düzeyinin düştüğü bulunmuştur.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, anne eğitim durumu ile kaygı düzeyi benzerlik göstermektedir.

3.1.6. Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 17. Katılımcıların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
İlkokul	1	2,5
Ortaokul	5	12,5
Lise	13	32,5
Üniversite	21	52,5
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	40	100

Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 17’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların babalarının 1’i (%2,5) ilkokul, 5’i (%12,5) ortaokul, 13’ü (%32,5) lise, 21 (%52,5) inin üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Tablo 18. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
İlkokul	0	0
Ortaokul	2	5
Lise	6	15
Üniversite	12	30
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların babalarının eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 18’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların babalarının 2’si (%5) ortaokul, 6’sı (%15) lise, 12’sinin (%30) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek çocukların babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklardaki kaygı düzeyinin de yükseldiği bulunmuştur.

Tablo 19. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
İlkokul	1	2,5
Ortaokul	3	7,5
Lise	7	17,5
Üniversite	9	22,5
Yüksek Lisans/ Doktora	0	0
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların babalarının eğitim durumlarına göre dağılımına tablo 19’da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların babalarının 1’i (%2,5) ilkokul, 3’ü (%7,5) ortaokul, 7’si (%17,5) lise, 9’unun (%22,5) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi düşük çocukların babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklardaki kaygı düzeyinin düştüğü bulunmuştur.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, baba eğitim durumu ile kaygı düzeyi benzerlik göstermektedir.

3.1.7. Katılımcıların Anne Çalışma Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 20. Katılımcıların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
Çalışan Sayısı	14	35
Çalışmayan Sayısı	26	65
TOPLAM	40	100

Katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 20’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların annelerinin 14’ünün (%35) çalıştığı, 26’sının (%65) çalışmadığı bulunmuştur.

Tablo 21. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
Çalışan Sayısı	8	20
Çalışmayan Sayısı	12	30

TOPLAM	20	50
---------------	----	----

Katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 21’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların annelerinin 8’inin (%20) çalıştığı, 12’sinin (%30) çalışmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre annesi çalışmayan çocukların, annesi çalışan çocuklara göre kaygısı daha yüksektir.

Tablo 22. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Anne Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
Çalışan Sayısı	6	15
Çalışmayan Sayısı	14	35
TOPLAM	20	50

Katılımcıların annelerinin çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 22’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin 6’sının (%15) çalıştığı, 14’ünün (%35) çalışmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre annesi çalışmayan çocukların, annesi çalışan çocuklara göre kaygısı daha düşüktür.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, anne çalışma durumu ile kaygılı olma durumu benzerlik göstermektedir.

3.1.8. Katılımcıların Baba Çalışma Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 23. Katılımcıların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
Çalışan Sayısı	38	95
Çalışmayan Sayısı	2	5
TOPLAM	40	100

Katılımcıların babalarının çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 23'te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların babalarının 38'inin (%95) çalıştığı, 2'sinin (%5) inin çalışmadığı bulunmuştur.

Tablo 24. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
Çalışan Sayısı	19	47,5
Çalışmayan Sayısı	1	2,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların babalarının çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 24'te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların babalarının 19'unun (%47,5) çalıştığı, 1'inin (%2,5) çalışmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre babası çalışan çocukların kaygı düzeyi, babası çalışmayan çocukların kaygı düzeyinden daha yüksektir.

Tablo 25. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Baba Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

	N	%
Çalışan Sayısı	19	47,5
Çalışmayan Sayısı	1	2,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların babalarının çalışma durumlarına göre dağılımına tablo 24’te yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların babalarının 19’unun (%47,5) çalıştığı, 1’inin (%2,5) çalışmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre babası çalışan çocukların kaygı düzeyi, babası çalışmayan çocukların kaygı düzeyinden daha düşüktür.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, baba çalışma durumu ile kaygılı olma durumu benzerlik göstermektedir.

3.1.9. Katılımcıların Okul Türüne İlişkin Bulgular

Tablo 26. Katılımcıların Okul Türüne Göre Dağılımları

	N	%
Devlet Okulu	31	77,5
Özel Okul	9	22,5
TOPLAM	40	100

Katılımcıların okul türüne göre dağılımına tablo 26’da yer verilmiştir. Yapılan incelemede, katılımcıların 31’inin (%77,5) devlet okuluna, 9’unun (%22,5) ise özel okulda eğitime devam ettiği bulunmuştur.

Tablo 27. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımı

	N	%
Devlet Okulu	12	30
Özel Okul	8	20
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi yüksek çocukların okul türüne göre dağılımına tablo 27’de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi yüksek çocukların 12’sinin (%30) devlet

okuluna, 8'inin (%20) ise özel okulda eğitime devam ettiği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre devlet okuluna devam eden çocukların, özel okula devam eden çocuklardan daha yüksek kaygıya sahip oldukları bulunmuştur.

Tablo 28. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Okul Türüne Göre Dağılımı

	N	%
Devlet Okulu	19	47,5
Özel Okul	1	2,5
TOPLAM	20	50

Kaygı düzeyi düşük çocukların okul türüne göre dağılımına tablo 28'de yer verilmiştir. Yapılan incelemede, kaygı düzeyi düşük çocukların 19'unun (%47,5) devlet okuluna, 1 tanesinin (%2,5) ise özel okulda eğitime devam ettiği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre devlet okulunda eğitimine devam eden çocukların kaygı düzeyi, özel okulda eğitime devam eden çocukların kaygı düzeyinden daha düşük olduğu bulunmuştur.

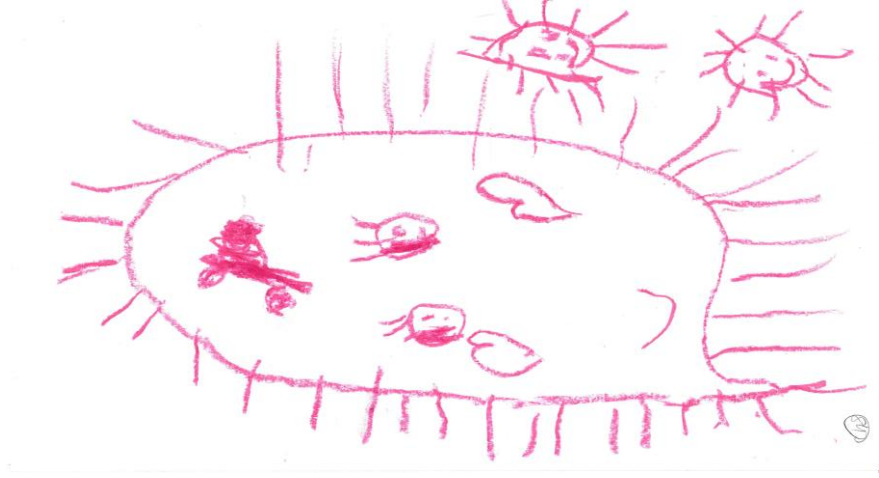
Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, devam edilen okul türü ile kaygılı olma durumu benzerlik göstermektedir.

3.2. RESİMLERİN ANALİZİNE AİT BULGULAR

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasında kaygı ölçeğinden alınan en yüksek puana sahip 20 resim, en düşük puana sahip 20 resim olmak üzere toplamda 40 resim incelenmiştir. Elde edilen resimlere ve resimlerin analizlerine aşağıda yer verilmiştir.

3.2.1. Kaygı Puanı Nispeten Yüksek Olan Çocukların Resimleri

Resimler puan sırasına göre sunulmuştur.

Resim 3.1

Araştırmada kullanılan kaygı ölçeğinden en yüksek puanı alan bu resmi 5 yaşında erkek çocuk çizmiştir. 84 puan alan çocuğun kaygısı aynı doğrultuda resme yansımıştır. Büyük bir virüs çizen çocuk, etrafına küçük virüsler de çizerek virüsten ne kadar çok korktuğunu ifade etmektedir. Sayfanın tamamını kaplayan virüsün çocuğun hayatında büyük bir yere sahip olduğunu düşündürmektedir.

Resim 3.2

Bu resim 6 yaşında bir kız çocuğu tarafından çizilmiştir. Sayfanın üst kısmına ve virüsün ortasına yazmış olduğu “maske, mesafe, temizlik” çocuğun bu konudaki kaygısını dile getirmektedir. Sol tarafta elinde dezenfektan ile kendini çizmiş, virüse doğru dezenfektanı sıktığı görülmektedir. Virüsün içine yazmış olduğu yazıyla temel aldığı düşüncenin büyüklüğünü resmine yansıtmıştır. Resmin tam ortasına sayfanın büyük çoğunluğunu kaplayacak şekilde virüs çizmiş, sol yukarı tarafa da bayrak çizmiştir. Virüsün büyüklüğü duyduğu endişeyi, bayrak ise içinde yaşadığı ortamı ifade etmektedir.

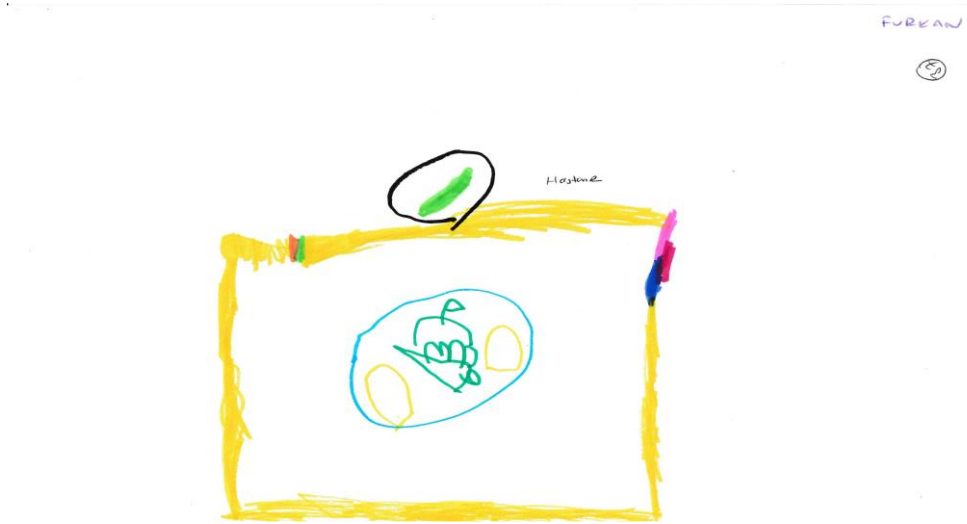
Resim 3.3

Bu resmi 5 yaşında kız çocuk çizmiştir. Resimde virüs, aşı, maske imgelerini kullanması çocuğun virüse karşı duyduğu kaygı miktarının yüksekliğini göstermektedir. Ayrıca birden fazla virüs çizmesi kaygı yüksekliğinin yanı sıra, virüsün yaygın olduğunu da göstermektedir. Resimde yer vermiş olduğu anne figürünün onu virüsten koruduğunu düşündürmektedir.

Resim 3.4

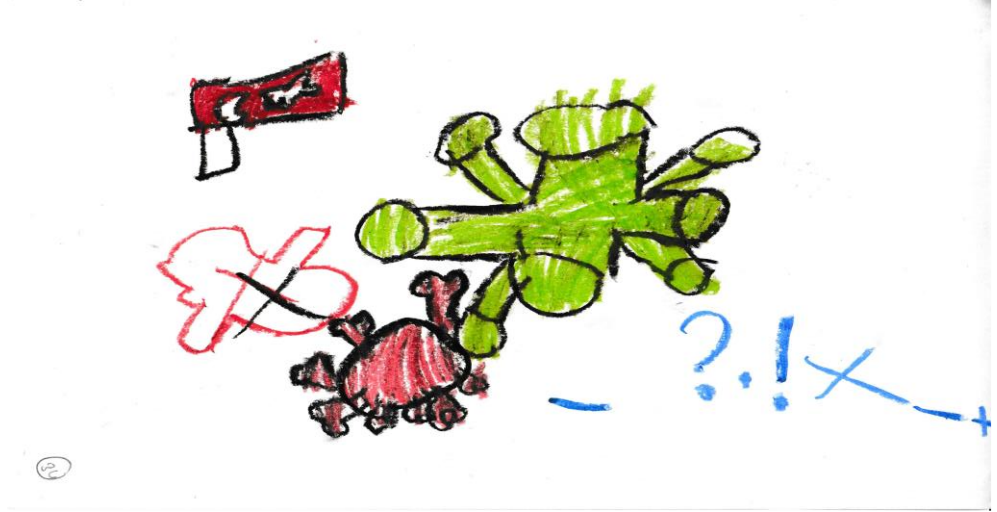
Kaygı ölçeğinden 56 puan alan bu resmi 5 yaşında kız çocuk çizmiştir. Sayfanın üst kısmına kağıdı kaplayacak şekilde büyük bir aşı çizmiştir. Bu çocuğun aşidan korktuğunu, aynı zamanda aşının virüse karşı koruyucu olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca sayfada dağınık şekilde siyah renkle çizdiği virüsler görülmektedir. Büyük-küçük olarak çizilen virüslere çokça yer verilmesi de çocuğun kaygı düzeyini ortaya koymaktadır.

Resim 3.5

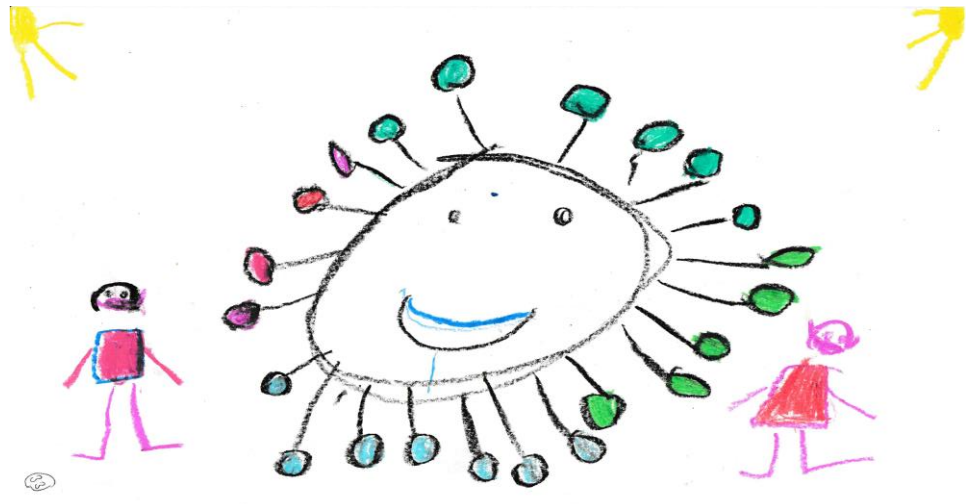
4 yaşında erkek çocuğun çizmiş olduğu bu resimde sayfanın ortasına hastane çizilmiştir. Hastanenin dışında görülen virüs daire içine alınmış ve duvarlar tarafından

içeri girmesi engellenmiştir. Hastane içerisine de hastaların olduğu ayrı bir oda çizmesi virüsün bulaşıcılığını göstermektedir. Çocuk hastaneye gidenlerin virüsten korunduğunu düşünmektedir.

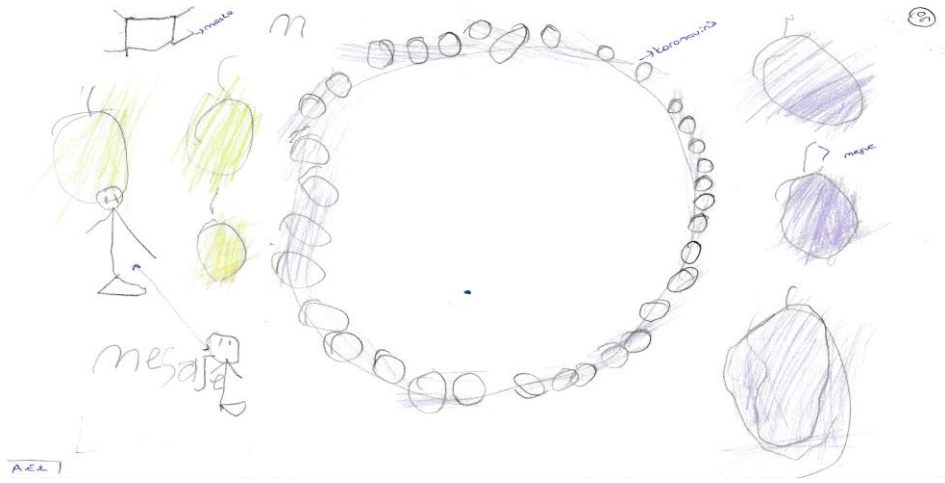
Resim 3.6

4 yaşında erkek çocuğunun çizdiği bu resimde sayfanın ortasında yer alan virüsün büyüklüğü dikkat çekmektedir. Sayfanın sol üst kısmına çizmiş olduğu bayrak ise yurt/vatan/yaşanılan ortamı temsil ettiğinden, virüsün büyük çapta etkileri olduğu düşüncesini desteklemektedir. Ölçekten almış olduğu 34 puan ise çocuğun kaygı yaşadığını göstermektedir.

Resim 3.7

Kaygı ölçeğinden 33 puan alan bu resmi 5 yaşında bir kız çocuk çizmiştir. Sayfanın tam ortasına büyük olarak çizilen virüs çocuğun kaygısını göstermektedir. Virüsün güler yüzlü çizilmesi dikkat çekmektedir. Virüsün etrafında bulunan insanların maske takması çocuğun virüsten bu şekilde korunduğunu düşündürmektedir. Ayrıca her iki yanda çizilen güneş de bir gün virüsün biteceğini, bu konudaki umudu simgelemektedir.

Resim 3.8

6 yaşında erkek çocuğun çizmiş olduğu bu resimde sayfanın büyük çoğunluğunu virüs kaplamaktadır. Bu virüsten duyulan endişenin göstergesidir. Maske, virüsten koruyuculuğu temsil etmektedir. İki insan çizen çocuk 'mesafe' sloganıyla virüsün bulaşıcılığını engelleme düşüncesini ortaya koymaktadır.

Resim 3.9

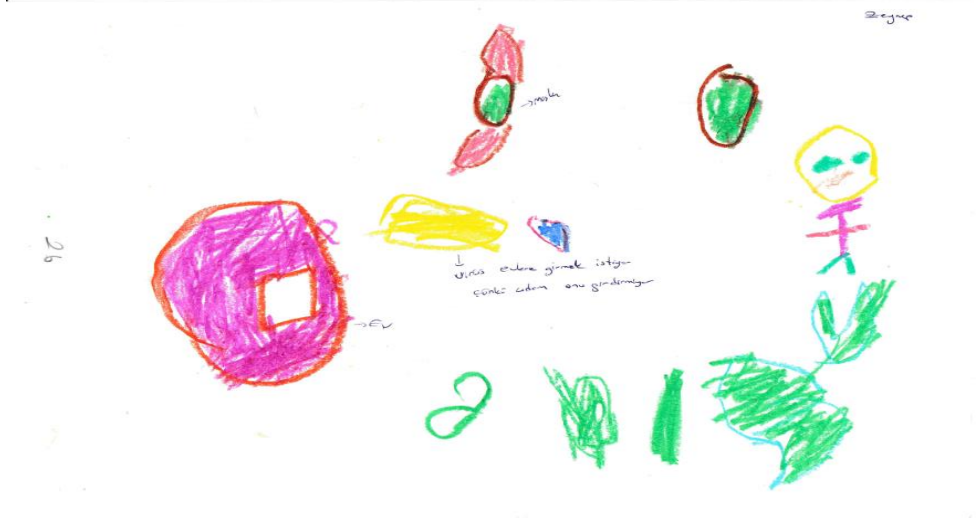
Kaygı ölçeğinden 30 puan alan çocuğun endişe seviyesi yüksektir. Büyük evin dışında küçük kalan virüsler dikkat çekmektedir. Evin büyüdükçe virüsten korunma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünen çocuk virüsleri eve oranla küçük çizmiştir. Evden çıkınca virüs bulaşacağı düşüncesinden hareketle çocuk kendine resimde yer vermemiştir. 4 yaşında erkek çocuğun çizdiği bu resim kaygılı olduğunu yansıtmaktadır.

Resim 3.10

5 yaşında erkek çocuğun çizmiş olduğu bu resimde sayfanın yarısını kaplayan virüs dikkat çekmektedir. Virüsün büyüklüğü çocuğun kaygısı olduğunu

göstermektedir. Aynı zamanda küçük virüsler çizen çocuk, virüslerin gittikçe çoğaldığını düşünmektedir.

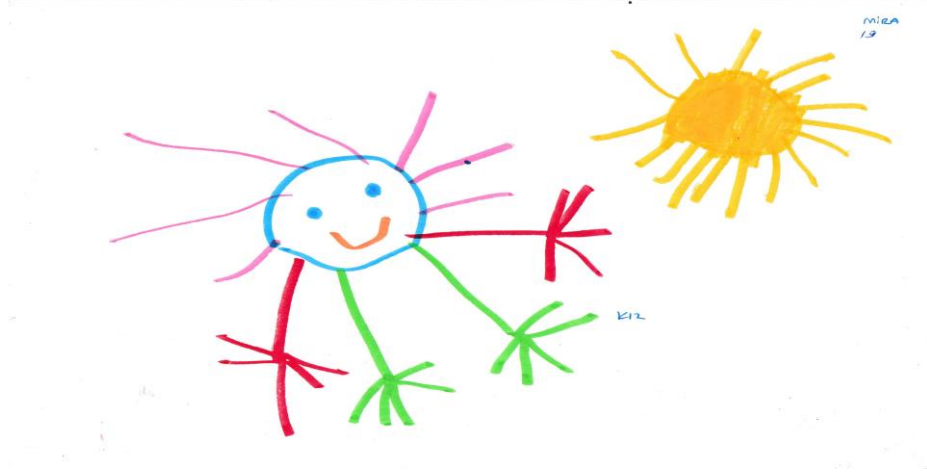
Resim 3.11

Kaygı ölçeğinden 26 puan alan bu resmi 6 yaşında kız çocuğu çizmiştir. Resimde ev, maske ve eve girmek isteyen virüs vardır. Virüsün eve girmesini engelleyen bir adam bulunmaktadır.

Resim 3.12

5 yaş erkek çocuğunun çizmiş olduğu bu resim kaygı ölçeğinden 22 puan almıştır. Sayfanın ortasına çizilen ev çocuğun korunma alanı olarak görülmektedir. Evin önüne, dışarıya çizilen maske de diğer bir koruyucu unsur olarak görülmektedir.

Resim 3.13

Renkli virüsün dikkat çektiği bu resim 4 yaşında bir kız çocuğuna aittir. Resimde virüs gülümsemektedir ve virüsü kız olarak çizmiştir. Çocuk resimlerinde güneş mutluluğu temsil etmektedir. Bundan yola çıkarak çocuğun kaygısının çok yüksek olmadığı düşünülmektedir.

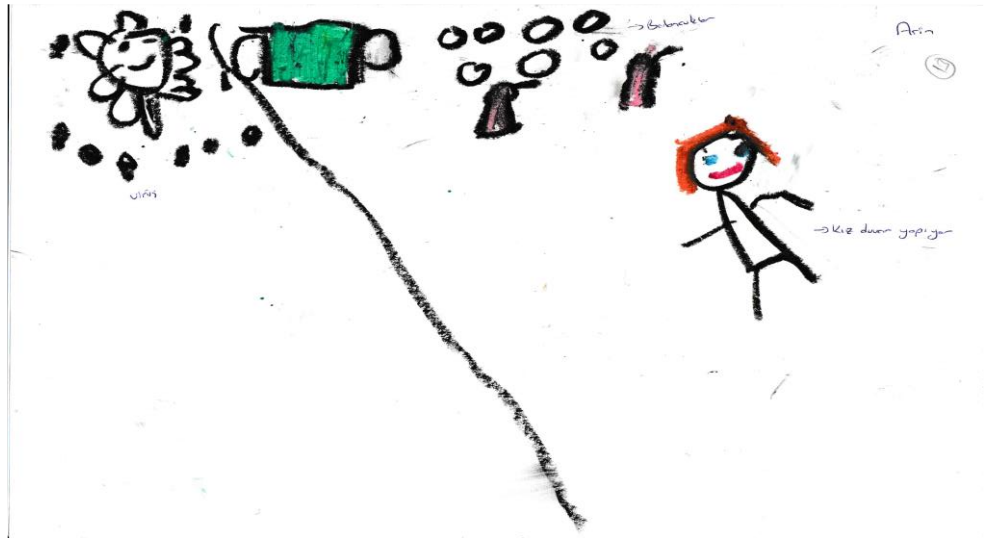
Resim 3.14

Sayfanın tamamını kaplayan virüsler çocuğun kaygı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak virüslerin gülmesi korkutucu bir şekilde algılanmadığını düşündürmektedir. 18 puana sahip bu resmi 3 yaşında kız çocuğu çizmiştir.

Resim 3.15

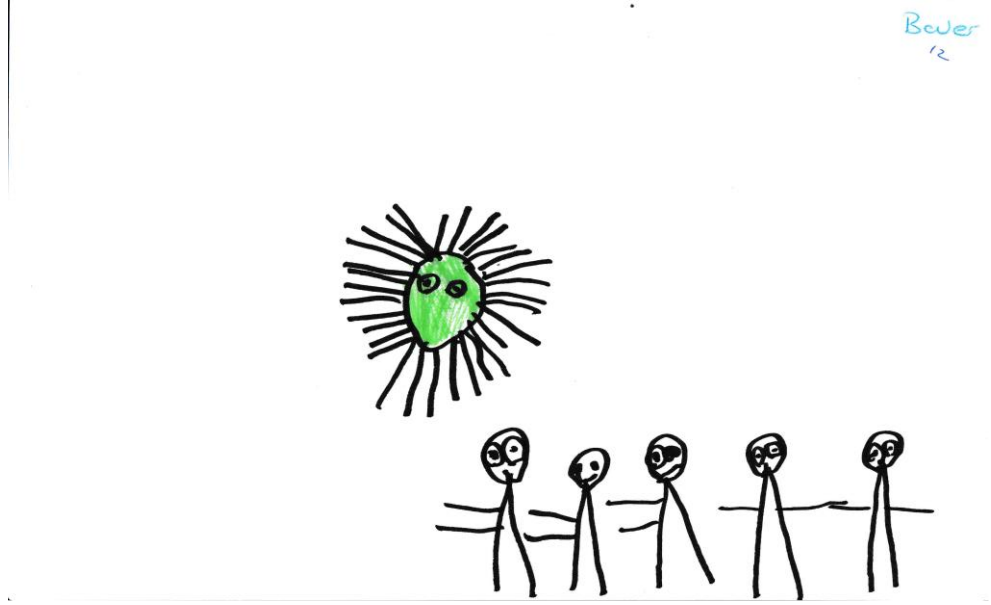
3 yaş erkek çocuğun çizmiş olduğu bu resimde sadece virüsler vardır. Virüslerin boyutlarının büyük olması çocuğun kaygısının olduğunu düşündürmektedir.

Resim 3.16

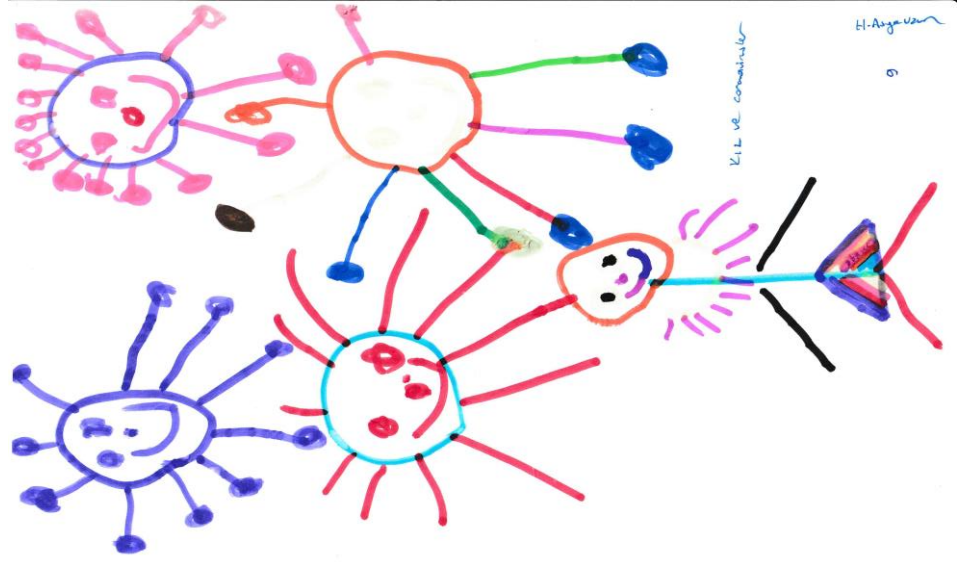
Bu resimde diğer resimlerde de olduğu gibi virüs, maske yer almaktadır. Kendisi ile virüs arasına duvar çizen çocuk bu şekilde korunduğunu düşünmektedir. Kendisinin ve virüsün gülümserken çizilmiş olması kaygı düzeyinin düşük olduğunu

göstermektedir. 6 yaşında kız çocuğa ait olan bu resim kaygı ölçeğinden 13 puan almıştır.

Resim 3.17

4 yaş erkek çocuğuna ait bu resimde sayfanın ortasına virüs çizilmiştir. Virüsün alt kısmında sıra sıra dizilmiş insanlar bulunmaktadır. İnsanların gözlerinin korkmuş bir biçimde açılmış olması çocuğun kaygısını yansıtmaktadır. Çocuklar virüsten korunmak için ellerini yıkamaya giderken çizilmiştir.

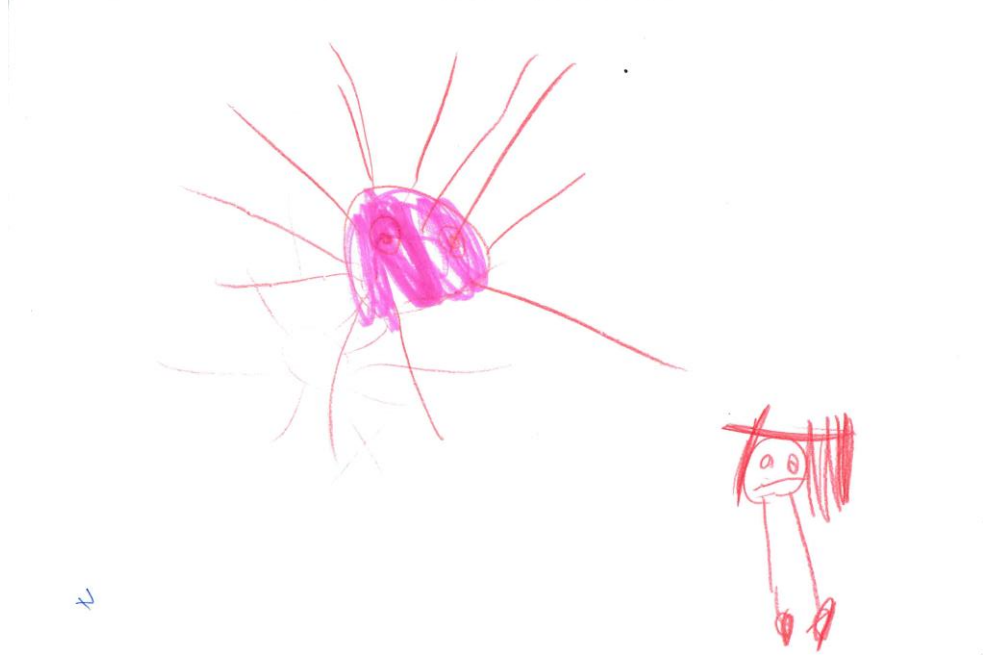
Resim 3.18

Kendisini mutlu çizen 4 yaşındaki kız çocuğu aynı zamanda virüsleri de mutlu çizmiştir. Virüsün yaygın bir şekilde sayfada yer edinmesi tehlikenin henüz geçmediğini, mutlu görümleri ise korkulacak bir şey olmadığını göstermektedir.

Resim 3.19

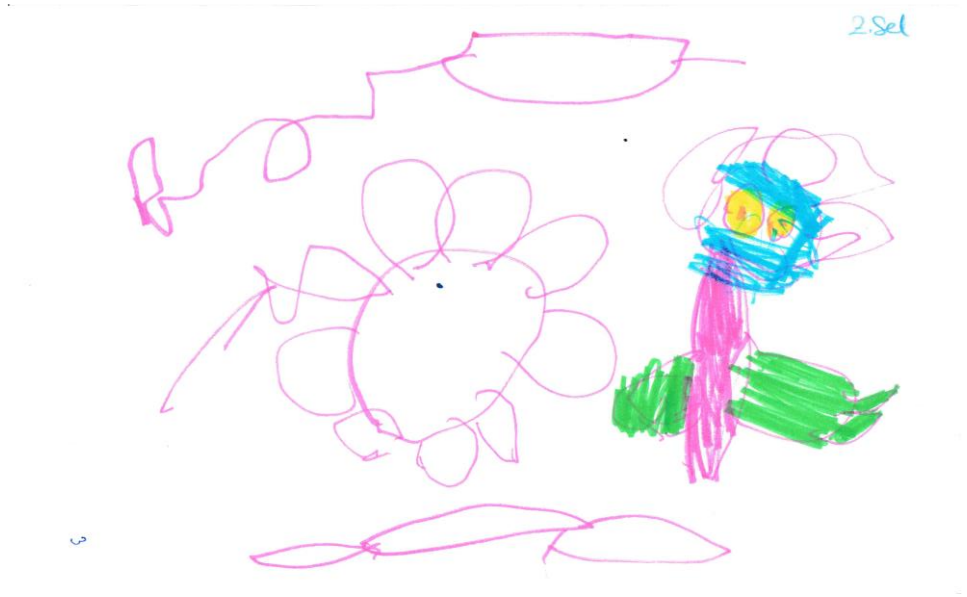
Resimde sayfa yarı yarıya kullanılmış olup bir tarafta virüs diğer tarafta maske görülmektedir. Aradaki duvar ve maske virüsün bulaşmasını engellemektedir. Çocuk maske takarak virüsten korunduğunu düşünmektedir. 6 yaş erkek çocuğuna aittir.

Resim 3.20

4 yaşındaki kız çocuğun çizdiği bu resim kaygı ölçeğinden 7 puan almıştır. Ölçekten düşük puan almasına karşın çocuk resimde kendini ve virüsü üzgün bir şekilde çizmiştir. Virüsün yaymış olduğu hastalığın henüz geçmediğini düşünen çocuk herhangi bir tedbir ile virüsün etkisinin geçmeyeceğini resmine yansıtmıştır.

6 yaş kız çocuğuna ait olan bu resim kaygı ölçeğinden 4 puan almıştır. Resimde sol üst köşeye virüsü çizmiş hemen alt çaprazına da babasını çizmiştir. Baba figürü burada ailesini koruyucu olarak görülmektedir. Aynı zamanda çizdiği sabun ve kolonya da virüsten korunmak için kullanılan gereçlerdir.

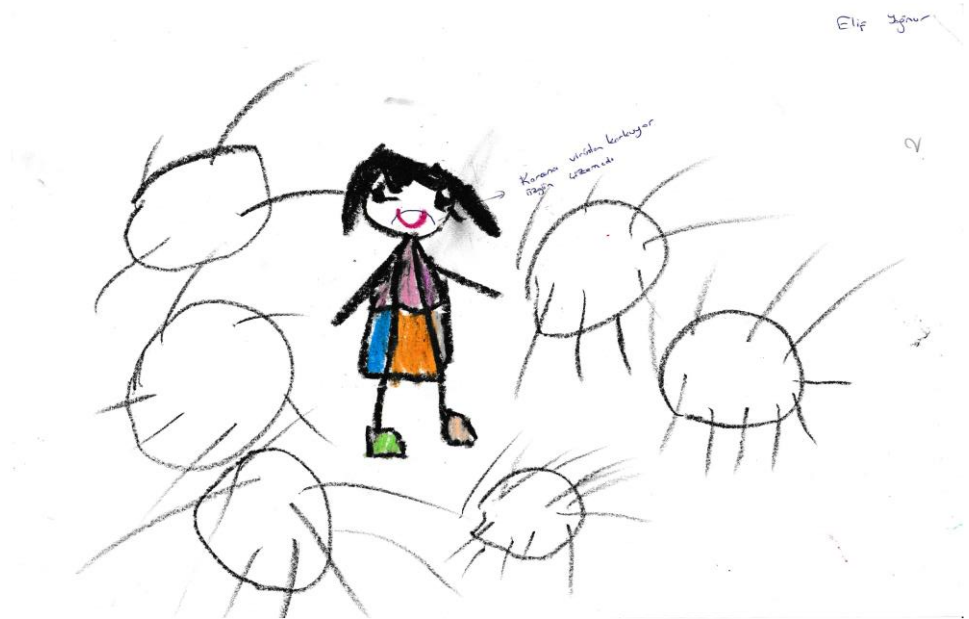
Resim 3.23

Kaygı ölçeğinden 3 puan alan bu resmi 4 yaşında kız çocuğuna aittir. Resimde tipik olarak virüs ve maske bulunmaktadır. Çocuk kendini gülerken çizmiştir. Maske virüsten koruyuculuğu temsil etmektedir. Yüzünü tamamen maskeyle kapatan çocuk virüsten bu şekilde korunacağını düşünmektedir.

Resim 3.24

Resimde dezenfektan, maske, çocuk, virüs figürleri mevcuttur. Çocuk virüsten korunmak için maske takmış, bir elinde eldiven bulunmaktadır. Diğer eliyle çöp kutusuna doğru dezenfektanı sıkmaktadır. Resim 3 yaşında erkek çocuk tarafından çizilmiştir.

Resim 3.25

6 yaşında olan bu kız çocuğu resminde virüsten korktuğunu ifade etmektedir. Kendini sayfanın ortasına çizmiş ve virüsler etrafını sarmış durumdadır. Virüslerden nasıl korunacağını bilmediği için endişe seviyesinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Ancak bu endişe sadece resmine yansımıştır. Kaygı ölçeğinden 2 puan almıştır.

Resim 3.26

Sayfanın alt kısmında kendine yer veren çocuk aynı zamanda maske, su ve sabun da çizmiştir. Maskenin kalpli desenleri virüsün gerçek yaşamın bir parçası olduğunu göstermektedir. Su ve sabun ile temizlik yapıldıktan sonra maske de kullanılırsa virüsten koruma sağlanabilir düşüncesi vardır. Resmin sahibi 6 yaşında bir kız çocuğu olup Kaygı ölçeğinden 2 puan almıştır.

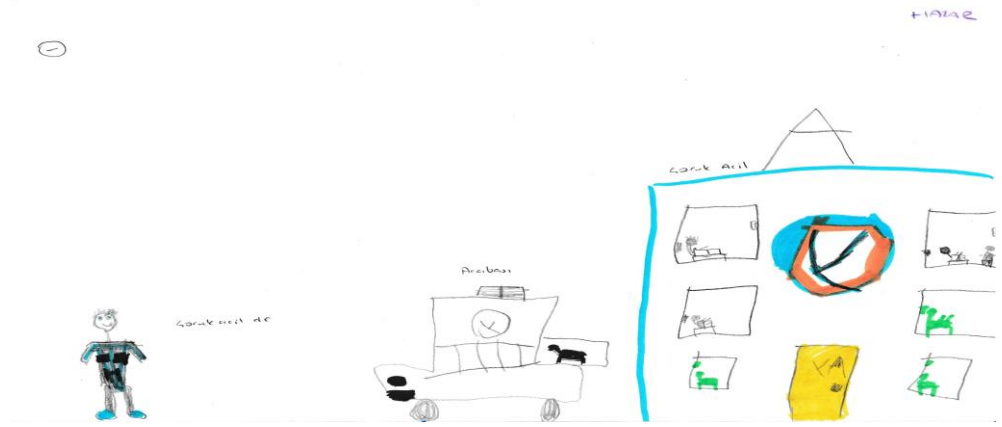
Resim 3.27

Bu resim 6 yaş kız çocuğu tarafından çizilmiştir. Resimde doktor ve sedyede bulunan hastalar vardır. Doktorun üzerinde koruyucu giysi, elinde de ilaç bulunmaktadır. Doktor elindeki ilaçla hastaları iyileştirmiştir. Doktorun yüz ifadesi ilaçların virüsü önlemede etkili olduğunu göstermektedir. Bu da çocuğun virüsün yayılması konusunda doktorlara güvendiğini kanıtlar niteliktedir.

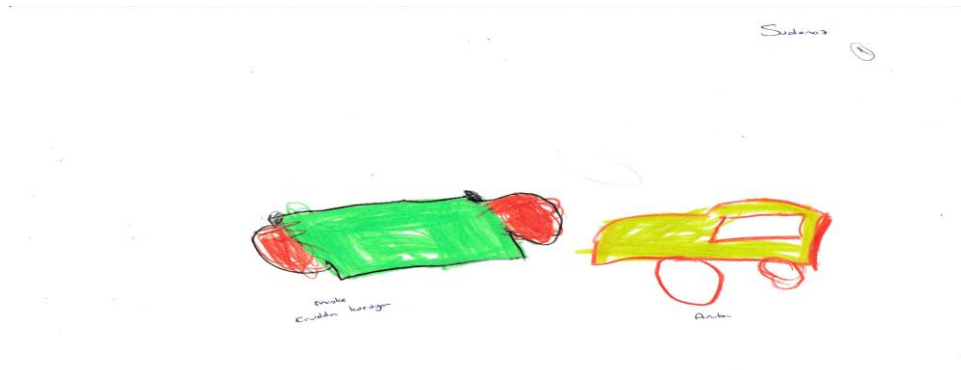
Resim 3.28

6 yaş kız çocuğunun çizdiği bu resim 2 figürden oluşmaktadır. Çizilen çocuk hastane önünde gülümseyerek bakmaktadır. Bu da çocuğun hastaneye giderek iyileşildiği düşüncesine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocuğun hastaneyi 'renkli hastane' olarak ifade etmesi, diğer çocukların aksine hastaneden korkmadığını düşündürmektedir.

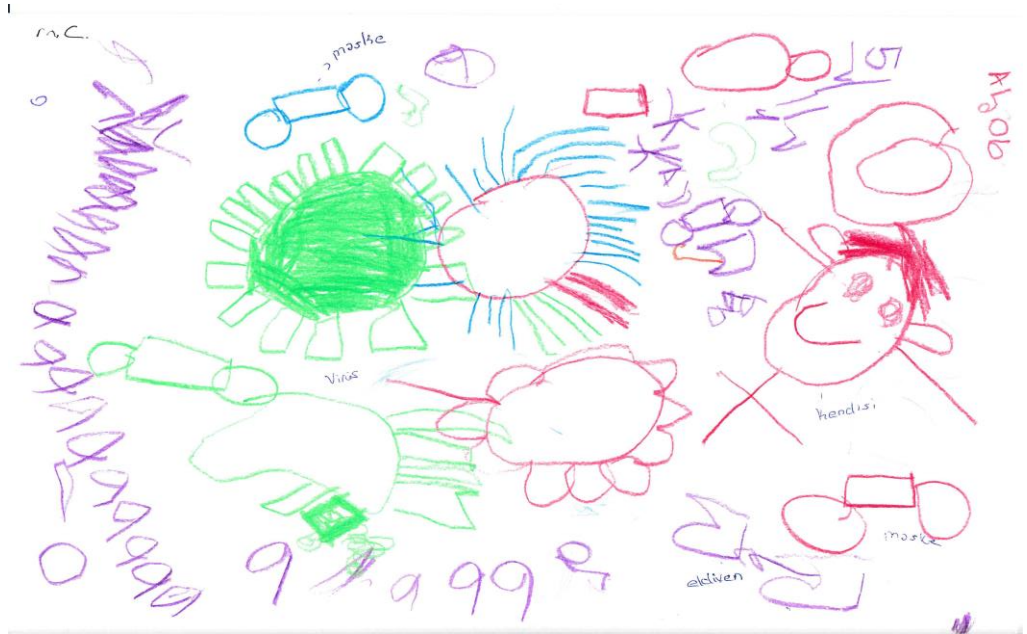
Resim 3.29

Resimde çocuk acil, doktor, araba bulunmaktadır. Resim gerçek hayata çok yakın çizilmiş olup doktorun üzerinde koruyucu giysi vardır. Çizilen arabada ise ambulans mantığı güdülmüş, önde şoför arkada sedyede uzanan hasta çizilmiştir. Aynı şekilde çocuk acilde de hasta yatakları ve içlerinde yatan hastalar vardır. Doktorun gülümsemesi virüsün herhangi bir tehlike yaratmadığı düşüncesini güçlendirmektedir. Resim 6 yaşında erkek çocuk tarafından çizilmiştir.

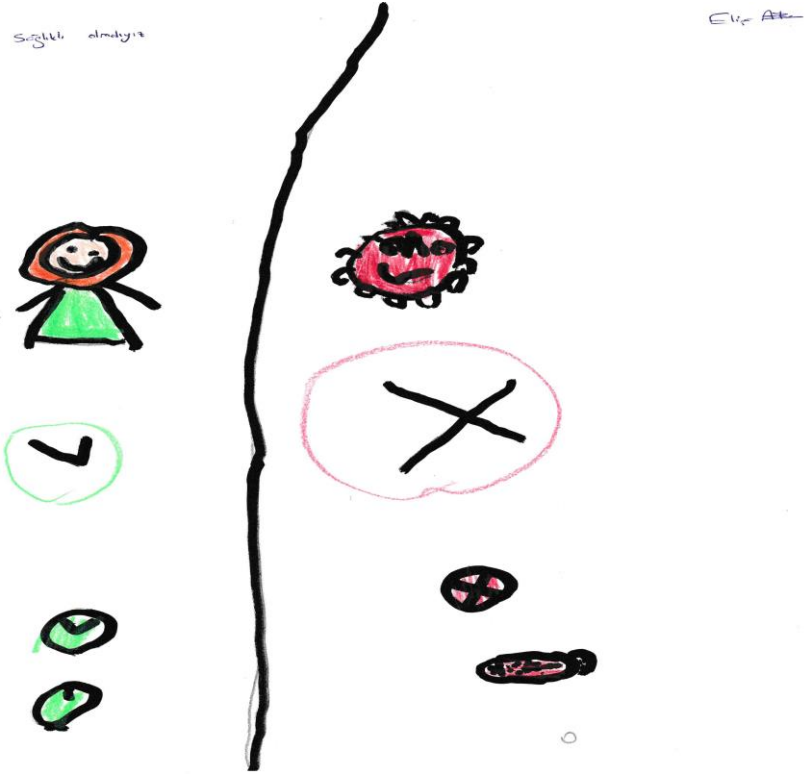
Resim 3.30

Kaygı ölçeğinden 1 puan alan bu resimde sadece 2 figür bulunmaktadır. Diğer resimlerden farklı olarak virüse yer verilmeyen bu resimde yalnızca maske ve araba bulunmaktadır. Çocuk tek başına maskenin virüsü engellemede etkili olduğunu düşünmektedir. Resim 6 yaşında bir kız çocuğuna aittir.

Resim 3.31

Maske, eldiven ve virüsün yer aldığı bu resim 4 yaşında erkek çocuk tarafından çizilmiştir. Çocuk kendini mutlu bir şekilde resmetmiştir. Eldiven ve maskenin onu virüsten kesin bir şekilde koruyacağını düşündüğünden resimde gülümsemektedir.

Resim 3.32

Resmi 2 ayrı formda kullanan çocuk 'sağlıklı olmalıyız' olarak adlandırdığı bölüme kız çocuk çizmiştir. Sağlıklı bir birey çizmiş ve altına tik (onay) işareti çizmiştir. Diğer kısımda ise kırmızı suratlı bir virüs çizmiştir. Virüsün hemen altına yapmış olduğu çarpı (onaylanmayan) işareti dikkat çekmektedir. Virüsün bulunduğu kısımda aynı zamanda maske de çizmiştir. Virüsün olduğu ormanın sağlıksız tehlikeli olduğu, virüsün olmadığı kısımda ise sağlıklı bir yaşamın olduğunu düşünmektedir. Resim 6 yaşında kız çocuğuna aittir.

Resim 3.33

Kaygı ölçeğinden 0 puan alan bu resim 4 yaşında kız çocuğuna aittir. Resmin ortasında büyük bir ev bulunmakta ve çocuk kendini bu evin içinde çizmiştir. Evin etrafını saran virüslerden kaçmaya çalışan çocuk eve sığınmıştır. Evin kendini virüslerden koruduğunu düşünmektedir.

Resim 3.34

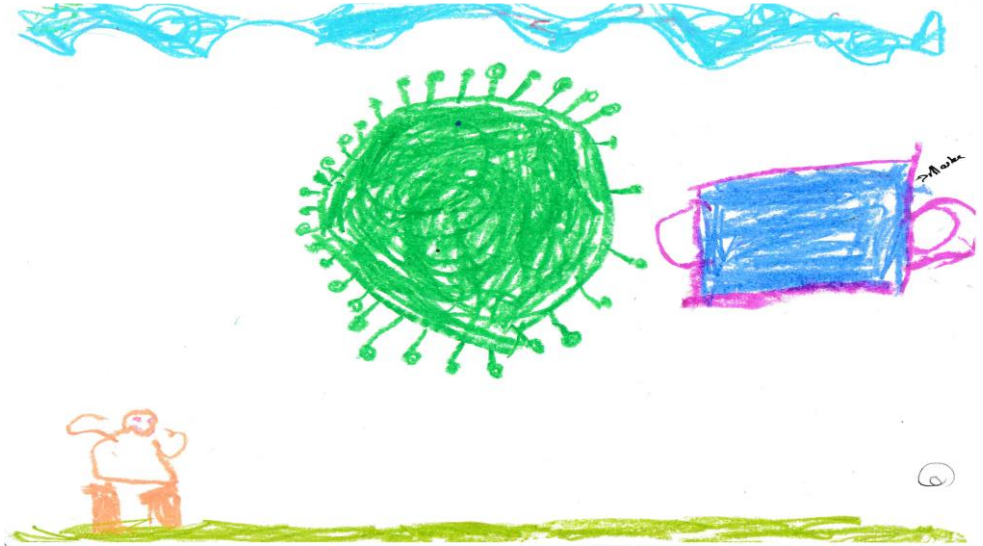
Bu resmi 4 yaşında kız çocuğu çizmiştir. Kaygı ölçeğinden almış olduğu puanla 'kaygısız' kategorisine giren çocuk sayfayı yol ile ikiye ayırmıştır. Yolun bir

tarafında bulunan virüsler karşıya geçememektedir. Karşıda bulunan kalpler de virüsün onlara ulaşamadığını bundan dolayı duyulan mutluluğu temsil etmektedir.

Resim 3.35

Ölçekten alınan puan doğrultusunda 'kaygısız' olarak nitelendirdiğimiz bu çocuk 4 yaşında bir kız çocuğudur. Resimlerin genelinde çizilen maske, virüs, ilaç, hasta bebek burada da mevcuttur. Hasta bebeğin mutlu olarak çizilmesi virüs için endişe duyulmadığını göstermektedir.

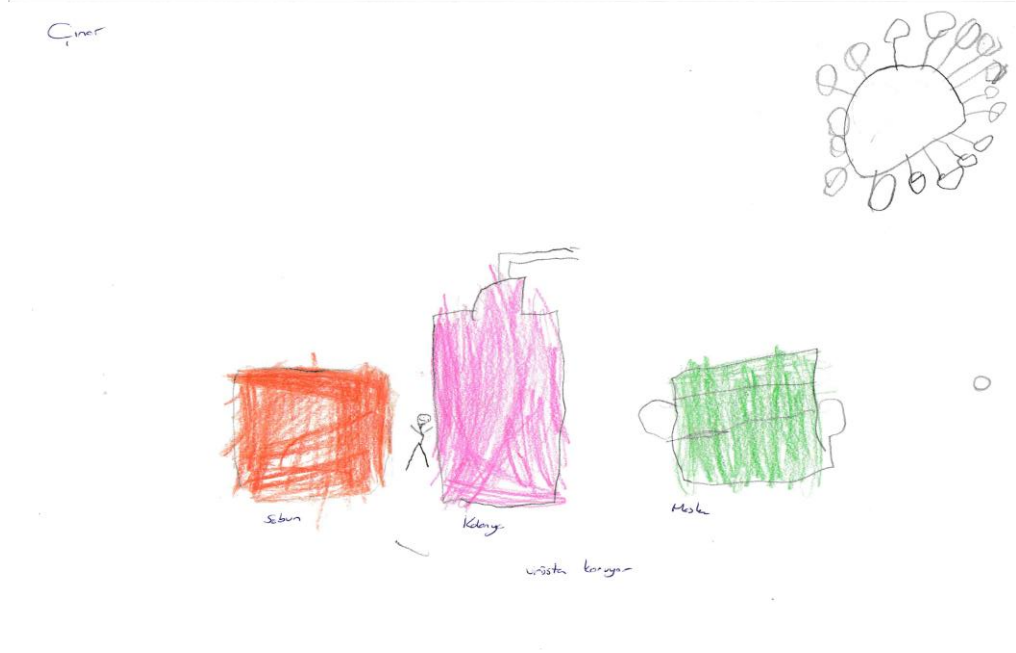
Resim 3.36

5 yaş erkek çocuğuna ait bu resimde sayfanın ortasına büyük bir şekilde çizilen virüs dikkat çekmektedir. Virüsün hemen sağ tarafında büyükçe çizilen maske de virüse karşı alınan tedbir olarak algılanmaktadır. Sol alt köşede kendine yer veren çocuk virüsten uzak durmasıyla korunduğunu düşünmektedir.

Resim 3.37

Sayfayı 2 ayrı formda kullanan çocuk bir kısma irili ufaklı virüsler çizmişken diğer kısımda kendine yer vermiştir. Virüslerin gülümsüyor olması korkusunun olmadığını göstermektedir. Çocuk kendini çerçeveleyerek çizmiştir. Bu şekilde virüsten korunduğunu düşünmektedir. Bu resim 5 yaş erkek çocuğuna aittir.

Resim 3.38

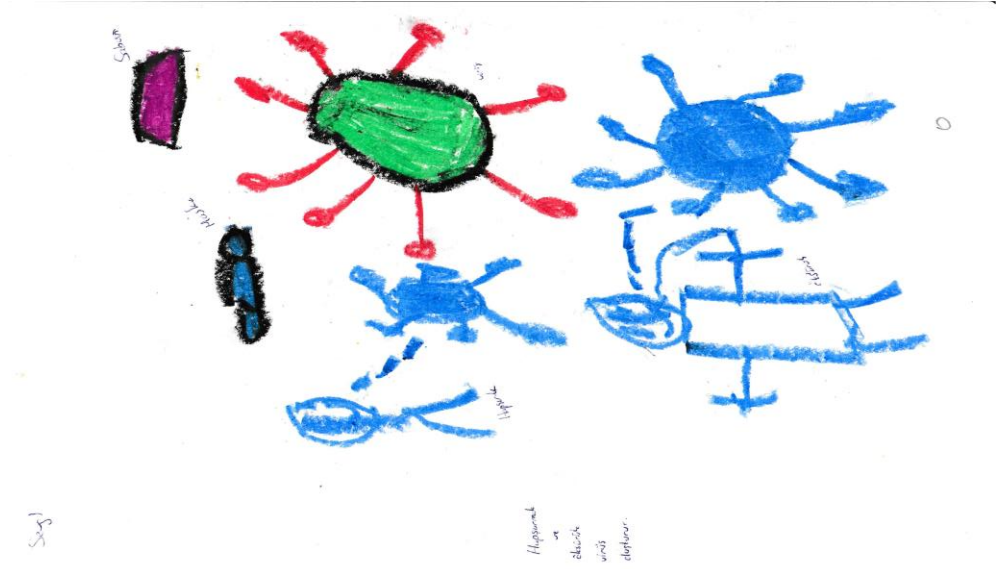
6 yaş erkek çocuğun çizmiş olduğu bu resimde virüs, sabun, kolonya ve maske bulunmaktadır. Çocuk kendini kolonya ve sabun arasına çizerek korunduğunu düşünmektedir. Çizmiş olduğu figürlerin virüsten koruduğunu düşünen çocuk kaygı ölçeğinden 0 puan almıştır.

Resim 3.39

5 yaşında kız çocuğunun çizmiş olduğu bu resim kaygı ölçeğinden sıfır puan almıştır. Sayfa 3 bölüm olarak kullanılmış merkeze de maske çizilmiştir. Maske tam

ortada çocuğu virüsten koruyacak şekilde konumlandırılmıştır. Çocuk zafer edasıyla ellerini havaya kaldırmış biçimde gülümsemektedir. Bu da çocuğun kaygısının olmadığını göstermektedir.

Resim 3.40

Maske, insan, sabun, hapşırık, öksürük, virüslerin yer aldığı bu resim kaygı ölçeğinden 0 puan almış ve 6 yaşında bir kız çocuk tarafından çizilmiştir. Çocuk virüsün hapşırık ve öksürük ile oluştuğunu düşünmektedir.

3.3. RESİMLERDE ÇİZİLEN FİĞÜRLERE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 29. Resimlerde Çizilen Figürler

Kaygı Durumu	Kaygısı Yüksek Olan Çocukların Çizdiği Figürler	Kaygısı Düşük Olan Çocukların Çizdiği Figürler
Çizilen Figürler		
Virüs	+	+
Maske	+	+

Aşı/ İğne	+	
Hastane		+
Su		+
Ev	+	+
Eldiven		+
İlaç		+
Sabun		+
Dezenfektan	+	+
Hasta bebek/yetişkin		+
Kolonya		+
Doktor		+
Yatak		+
Bayrak	+	
Duvar/Sınır		+
Hapşırma		+
Yıldız	+	
Güneş	+	
Balon	+	
Kumanda		+
Elma	+	
Araba		+
Top		+
Çiçek		+
Kalp	+	+
Aile Fertleri	+	+

Kendisi	+
Yol	+

Tablo 29’da kaygısı yüksek ve düşük olan çocukların resimlerinde yer verdiği figürler açıklanmıştır. Kaygı düzeyi yüksek olan çocuklar resimlerinde genel olarak hastalığı ve beraberinde kullanılan ekipmanları çizmişlerdir. Maske, dezenfektan, virüs örnek olarak verilebilir. Konudan bağımsız olarak çizilen figürlerin resimlerde bulunma oranı oldukça düşüktür. Kaygısı yüksek olan çocukların resimlerinde yer alan figürler şunlardır: virüs, maske, aşı, iğne, ev, dezenfektan, bayrak, yıldız, güneş, balon elma, kalp, aile fertleri. Kaygı düzeyi düşük olan çocuklar resimlerinde genel olarak hastalıktan/virüsten korunmayı içeren nesnelere çizmiştir. Maske, dezenfektan, hastane, duvar, sınır, eldiven, ilaç buna örnek olarak verilebilir. Konuyla alakasız olan figürlere resimlerde yer verme oranı oldukça yüksektir. Kaygısı düşük olan çocukların resimlerinde yer alan figürler de şu şekildedir: virüs, maske, hastane, su, ev, eldiven, ilaç, sabun, dezenfektan, hasta bebek/yetişkin, kolonya, doktor, yatak, duvar/sınır, hapşırma, kumanda, araba, top, çiçek, kalp, aile fertleri, kendisi ve yoldur. Kaygısı yüksek ve düşük olan çocukların resimlerinde ortak olarak yer alan figürler ise şöyledir; virüs, maske, ev, dezenfektan, kalp ve aile fertleri.

Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimleri incelendiğinde, kaygı düzeyi yüksek çocuklar daha çok hastalık ve onu çağrıştıran figürleri çizmişlerdir. Kaygı düzeyi düşük olan çocuklar ise resimlerinde hastalık ve onu çağrıştıran figürlerin yanı sıra koruyucu figürlere daha sık yer vermiştir.

3.4. RESİMLERDE YER ALAN TEMALARA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 30. Resimlerde Yer Alan Temaların Dağılımı

Resimlerde Yer Verilen Temalar	N	%
---------------------------------------	----------	----------

Virüs	27	67,5
Hastalık	20	50
Korku	11	27,5
Tedavi	8	20
Mutluluk	14	35
Umut	12	30
Temizlik	9	22,5
Aile	6	15
Arkadaşlık	2	5

Tablo 30’da incelenen 40 resimde yer alan temalara yer verilmiştir. En fazla yer verilen tema ‘virüs’ teması olmuştur ve 27 (%67,5) çocuğun çizmiş olduğu resimde yer almaktadır. İkinci sırada olan ‘hastalık’ teması 20 (%50) çocuk tarafından çizilmiştir. ‘Mutluluk’ temasını 14 (%35), ‘umut’ temasını 12 (%30), ‘korku’ temasını 11 (%27,5), ‘temizlik’ temasını 9 (%22,5), ‘tedavi’ temasını 8 (%20), ‘aile’ temasını 6 (%15), ‘arkadaşlık’ temasını ise 2 (%5) çocuk çizmiştir.

Tablo 31. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Resimlerinde Yer Alan Temaların Dağılımı

Resimlerde Yer Verilen Temalar	N	%
Virüs	20	50
Hastalık	8	20
Korku	10	25
Tedavi	3	7,5
Mutluluk	3	7,5

Umut	4	10
Temizlik	3	7,5
Aile	4	10
Arkadaşlık	2	5

Tablo 31’de, kaygı düzeyi yüksek 20 çocuğun resimlerinde yer alan temalara yer verilmiştir. En fazla yer verilen tema ‘virüs’ teması olmuştur ve 20 (%50) çocuğun çizmiş olduğu resimde yer almaktadır. İkinci sırada olan ‘korku’ teması 10 (%25) çocuk tarafından çizilmiştir. ‘Hastalık’ temasını 8 (%20), ‘umut’ temasını 4 (%10), ‘aile’ temasını 4 (%10), ‘temizlik’ temasını 3 (%7,5), ‘tedavi’ temasını 3 (%7,5), ‘mutluluk’ temasını 3 (%7,5), ‘arkadaşlık’ temasını ise 2 (%5) çocuk çizmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek olan çocuklar resimlerinde en fazla ‘virüs’ ve ‘korku’ temalarına yer vermiştir.

Tablo 32. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Resimlerinde Yer Alan Temaların Dağılımı

Resimlerde Yer Verilen Temalar	N	%
Virüs	7	17,5
Hastalık	12	30
Korku	1	2,5
Tedavi	5	12,5
Mutluluk	11	27,5
Umut	8	20
Temizlik	6	15
Aile	2	5
Arkadaşlık	0	0

Tablo 32’de, kaygı düzeyi düşük 20 çocuğun resimlerinde yer alan temalara yer verilmiştir. En fazla yer verilen tema ‘hastalık’ teması olmuştur ve 12 (%30) çocuğun çizmiş olduğu resimde yer almaktadır. İkinci sırada olan ‘mutluluk’ teması 10 (%27,5) çocuk tarafından çizilmiştir. ‘Umut’ temasını 8 (%20), ‘virüs’ temasını 7 (%17,5), ‘temizlik’ temasını 6 (%15), ‘tedavi’ temasını 5 (%12,5), ‘aile’ temasını 2 (%5), ‘korku’ temasını ise 1 (%2,5) çocuk çizmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi düşük olan çocuklar resimlerinde en fazla ‘hastalık’ ve ‘mutluluk’ temalarına yer vermiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi düşük olan çocuklar resimlerinde en fazla ‘hastalık’ ve ‘mutluluk’ temalarına yer vermiştir.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimleri incelendiğinde, kaygı düzeyi yüksek olan çocukların resimlerinde en çok ‘virüs’ ve ‘korku’ temalarına yer verilirken, kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde en çok ‘hastalık’ ve ‘mutluluk’ temalarına yer verildiği görülmüştür.

3.5. RESİMLERDE YER ALAN NESNE SAYISINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 33. Resimlerde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı

Nesne Sayısı	N	%
2	4	10
3	4	10
4	5	12,5
5	6	15
6	1	2,5
7	6	15
8	3	7,5
9	2	5
10	2	5

10 üstü	7	17,5
TOPLAM	40	100

Tabloda, incelenen 40 resimde yer alan nesne sayısının dağılımına yer verilmiştir. Resimde 2 nesne çizen çocuk sayısı 4 (%10), 3 nesne çizen 4 (%10), 4 nesne çizen 5 (%12,5), 5 nesne çizen 6 (%15), 6 nesne çizen 1 (%2,5), 7 nesne çizen 6 (%15), 8 nesne çizen 3 (%7,5), 9 nesne çizen 2 (%5), 10 nesne çizen 2 (%5), 10 ve üzeri nesne çizen çocuk sayısı ise 7 (%17,5) dir.

Tablo 34. Kaygı Düzeyi Yüksek Çocukların Resimlerinde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı

Nesne Sayısı	N	%
2	2	5
3	1	2,5
4	1	2,5
5	6	15
6	1	2,5
7	2	5
8	1	2,5
9	1	2,5
10	2	5
10 üstü	3	7,5
TOPLAM	20	50

Tablo 34'te kaygı düzeyi yüksek çocukların resimlerinde yer alan nesne sayılarının dağılımına yer verilmiştir. Resimde 2 nesne çizen çocuk sayısı 2 (%5), 3

nesne çizen 1 (%2,5), 4 nesne çizen 1 (%2,5), 5 nesne çizen 6 (%15), 6 nesne çizen 1 (%2,5), 7 nesne çizen 2 (%5), 8 nesne çizen 1 (%2,5), 9 nesne çizen 1 (%2,5), 10 nesne çizen 2 (%5), 10 ve üzeri nesne çizen çocuk sayısı ise 3 (%7,5) tür. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyinin yüksek olması ile resimlerde çizilen nesne sayısı benzerlik göstermektedir.

Tablo 35. Kaygı Düzeyi Düşük Çocukların Resimlerinde Yer Alan Nesne Sayısının Dağılımı

Nesne Sayısı	N	%
2	2	5
3	3	7,5
4	4	10
5	0	0
6	0	0
7	4	10
8	2	5
9	1	2,5
10	0	0
10 üstü	4	10
TOPLAM	20	50

Tablo 35'te kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde yer alan nesne sayılarının dağılımına yer verilmiştir. Resimde 2 nesne çizen çocuk sayısı 2 (%5), 3 nesne çizen 3 (%7,5), 4 nesne çizen 4 (%10), 7 nesne çizen 4 (%10), 8 nesne çizen 2 (%5), 9 nesne çizen 1 (%2,5), 10 ve üzeri nesne çizen çocuk sayısı ise 4 (%10) tür. Elde edilen sonuçlara göre resimlerde çizilen nesne sayısı ile kaygı düzeyinin düşük düşük olma durumu benzerlik göstermektedir.

Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, resimlerde çizilen nesne sayısı ile kaygı düzeyi benzerlik göstermektedir.

3.6. RESİMLERDE RENK KULLANIMINA İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 36. Resimlerde Renk Kullanımının Dağılımı

Kullanılan Renkler	N	%
Sarı	15	37,5
Kırmızı	24	60
Mavi	26	65
Yeşil	30	75
Siyah	23	57,5
Turuncu	14	35
Kahverengi	6	15
Pembe	23	57,5
Mor	14	35
Krem Rengi	2	5

Tabloda, incelenen 40 resimde yer alan renklerin kullanımının dağılımına yer verilmiştir. Resimde sarı rengini kullanan çocuk sayısı 15 (%37,5), kırmızı rengini kullanan 24 (%60), mavi rengini kullanan 26 (%65), yeşil rengini kullanan 30 (%75), siyah rengini kullanan 23 (%57,5), turuncu rengini kullanan 14 (%35), kahverengi rengini kullanan 6 (%15), pembe rengini kullanan 23 (%57,5), mor rengini kullanan 14 (%35), krem rengini kullanan çocuk sayısı ise 2 (%5) dir.

Tablo 37. Kaygı düzeyi Yüksek Olan Çocukların Resimlerindeki Renk Kullanımının Dağılımı

Kullanılan Renkler	N	%
Sarı	9	22,5
Kırmızı	13	32,5
Mavi	15	37,5
Yeşil	17	42,5
Siyah	14	35
Turuncu	8	20
Kahverengi	4	10
Pembe	12	30
Mor	8	20
Krem Rengi	1	2,5

Tabloda, kaygı düzeyi yüksek olan çocukların resimlerinde yer alan renklerin kullanımının dağılımına yer verilmiştir. Resimde sarı rengini kullanan çocuk sayısı 9 (%22,5), kırmızı rengini kullanan 13 (%32,5), mavi rengini kullanan 15 (%37,5), yeşil rengini kullanan 17 (%42,5), siyah rengini kullanan 14 (%35), turuncu rengini kullanan 8 (%20), kahverengi rengini kullanan 4 (%10), pembe rengini kullanan 12 (%30), mor rengini kullanan 8 (%20), krem rengini kullanan çocuk sayısı ise 1 (%2,5) dir. Kaygı düzeyi yüksek olan çocukların en sık kullandığı ilk 5 renk sırasıyla şöyledir: yeşil (%42,5), mavi (%37,5), siyah (%35), kırmızı (%32,5), pembe (%30).

Tablo 38. Kaygı Düzeyi Düşük Olan Çocukların Resimlerindeki Renk Kullanımının Dağılımı

Kullanılan Renkler	N	%
Sarı	6	15

Kırmızı	11	27,5
Mavi	11	27,5
Yeşil	13	32,5
Siyah	9	22,5
Turuncu	6	15
Kahverengi	2	5
Pembe	11	27,5
Mor	6	15
Krem Rengi	1	2,5

Tabloda, kaygı düzeyi düşük olan çocukların resimlerinde yer alan renklerin kullanımının dağılımına yer verilmiştir. Resimde sarı rengini kullanan çocuk sayısı 6 (%15), kırmızı rengini kullanan 11 (%27,5), mavi rengini kullanan 11 (%27,5), yeşil rengini kullanan 13 (%32,5), siyah rengini kullanan 9 (%22,5), turuncu rengini kullanan 6 (%15), kahverengi rengini kullanan 2 (%5), pembe rengini kullanan 11 (%27,5), mor rengini kullanan 6 (%15), krem rengini kullanan çocuk sayısı ise 1 (%2,5) dir. Kaygı düzeyi düşük olan çocukların en sık kullandığı ilk 5 renk sırasıyla şöyledir: yeşil (%32,5), mavi (%27,5), kırmızı (%27,5), pembe (%27,5), siyah (%22,5).

Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek olan ve düşük olan çocukların en sık kullandığı renkler aynıdır. Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, resimlerde kullanılan renklerle kaygı düzeyi benzerlik göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir. Okul öncesi çağında olup, kaygı düzeyi nispeten yüksek olan ve kaygı düzeyi düşük olan çocukların, Covid-19 algısına ilişkin bulguların tartışılması başlığı altında tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi çağında bulunan çocukların Covid-19'u nasıl algıladıklarını, kaygı düzeyleri üzerinden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “fenomenolojik yaklaşım” ın kullanılması uygun görülmüştür. Araştırmaya ilk etapta 100 çocuk dahil edilmiştir. 100 çocuğa Hakan Şahin'in Türkçe'ye uyarlamış olduğu, “Okul Öncesi Çocuklarda Anksiyete (Kaygı) Ölçeği (Öğretmen Formu)” uygulanmış aynı zamanda araştırmacı tarafından geliştirilen "Demografik Bilgi Formu" ile sosyodemografik bilgiler edinilmiştir. Kaygı Ölçeği'nden en yüksek puana sahip olan 20 çocuk ile, Kaygı Ölçeği'nden en düşük puan alan 20 çocuğa “Covid nedir? Korona virüs deyince aklınıza ne geliyor?” sorusu sorulmuş, hiçbir şekilde müdahale olmaksızın resim çizmeleri sağlanmıştır. Kaygı düzeyi nispeten yüksek olan ve kaygı düzeyi düşük olan çocukların, demografik form aracılığı ile elde edilen bilgileri ile, resimlerinde yer verdikleri temalar, çizdikleri nesne sayısı, resimlerinde kullanılan renkler, resimlerde çizdikleri figürler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Katılımcıların 24 ü (%60) kız, 16'sı (%40) erkektir. Katılımcıların 3 (%7,5) tanesi 3 yaş, 12 tanesi (%30) 4 yaş, 9'u (%22,5) 5 yaş, 16'sı (%40) 6 yaştır. Katılımcıların 14'ü (%35) 1 kardeş, 19'u (%47,5) 2 kardeş, 5'i (%12,5) 3 kardeş, 1'i (%2,5) 4 kardeş ve 1'i de (%2,5) 5 kardeşdir. Katılımcıların 25'i (%62,5) ilk çocuk, 3'ü (%7,5) ortanca çocuk, 12 (%30) si de sonuncu çocuktur. Katılımcıların annelerinin 3'ü (% 7,5) ilkokul, 5'i (%12,5) ortaokul, 14'ü (%35) lise, 18 (%45) i üniversite

mezunu, babalarının ise 1'i (% 2,5) ilkokul, 5'i (%12,5) ortaokul, 13'ü (%32,5) lise, 21 (%52,5) i de üniversite mezunudur. Katılımcıların annelerinin 14'ü (%35) çalışmakta, 26'sı (%65) çalışmamaktadır. Katılımcıların babalarının ise 38'i (%95) çalışmakta, 2'si (%5) çalışmamaktadır. Katılımcıların 31'i (%77,5) devlet okuluna, 9'u (%22,5) ise özel okulda eğitime devam etmektedir.

4.1.1. Kaygı Düzeyi Nispeten Yüksek Olan ve Kaygı Düzeyi Düşük Olan Çocukların Covid Algısına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların cinsiyetleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre erkek çocukların kız çocuklara göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu, kız çocuklarının ise daha düşük kaygılı olduğu bulunmuştur. Varol (1990) ve Girgin (1990)'in yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre kızlardaki kaygı düzeyi, erkeklerdeki kaygı düzeyinden daha düşük olduğu bulunmuştur. Ancak tam tersi araştırma sonuçları da mevcuttur. Kaya, Savrun (2015) ortaokul öğrencilerinin matematik kaygılarını etkileyen değişkenleri incelemişlerdir. Cinsiyetin kaygı düzeyine olan etkisini de inceledikleri araştırmada kız çocuklardaki kaygının erkek çocuklardan daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer bir bulguya da Eroğlu (2018)'nin yapmış olduğu çalışmada saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerdeki sosyal kaygı düzeyi erkek çocuklardaki sosyal kaygı düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Metin, Özkoç, Gök Özer, Beydağ (Taşçı), (2008) yapmış oldukları araştırmada kız çocuklarındaki kaygı düzeyinin erkek çocuklardan daha yüksek olduğunu saptamışlardır. İlgili araştırmalar için literatüre bakıldığı zaman Aral & Başar (1998)'in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre cinsiyet ile kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu (2014)'nin yapmış olduğu araştırma da bunu destekler niteliktedir. 4-5 yaşındaki çocukların kaygı düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını saptamışlardır. Aynı şekilde Gülay (2008)'in yapmış olduğu araştırma sonucunda da cinsiyet ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Güngör & Buluş (2010), 5-6 yaş okulöncesi dönem çocuklarının kaygı düzeyi ile cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, çocukların kaygı düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Kutluca, Alpay, Kutluca (2015), 8.sınıf öğrencilerinin matematik kaygı

düzeylerini cinsiyet değişkeni üzerinden incelemiş ve aralarında anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların yaşları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yüksek kaygıya sahip olma durumu yaşa göre benzer bulunmuş, yaşın artmasıyla birlikte düşük kaygılı olma durumu daha yüksek bulunmuştur. Literatürde kaygı düzeyi ve yaşı inceleyen araştırmalara bakıldığında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Aral & Başar (1998), ilkökul dört ve beşinci sınıflara devam eden çocukların kaygı düzeyleri üzerinde yaş faktörünün etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre kaygı düzeyi üzerinde yaşın herhangi bir farklılık yaratmadığını saptamışlardır. Metin, Özkoç, Gök Özer, Beydağ (Taşçı), (2008) yılında kaygı düzeyini etkileyen çeşitli değişkenleri incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular bu çalışmayı destekler niteliktedir. Kaygı düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Deniz, Yorgancı, Özyeşil, (2009), yaşa göre öğrenme güçlüğü çeken çocukların kaygı düzeyini incelediği çalışmada 9-11 yaş aralığındaki çocukların kaygı düzeylerinin 12-14 yaş aralığındaki çocukların kaygı düzeylerinden daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların kardeş sayıları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük olan çocuklar incelendiğinde, kardeş sayısı ile kaygı durumu benzer bulunmuştur. Arslan & Aksekioğlu (2017) lise öğrencilerinin kaygı düzeyini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada kardeş sayısının kaygı düzeyini etkilemediğini saptamışlardır. Kutluca, Alpay, Kutluca (2015)'nin yapmış olduğu çalışma araştırma sonuçlarını desteklemektedir. 8. Sınıf öğrencilerinin matematik kaygısını kardeş sayısı değişkeni açısından incelemiş, kardeş sayısının kaygı düzeyini etkilemediğini saptamışlardır. Benzer bulgulara Kaya & Savrun (2015) yaptıkları araştırma sonucunda ulaşmışlardır. Kaya & Savrun (2015), sınav kaygı düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdıkları çalışmada, 'kaygı düzeyi ile kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanamamıştır' bulgusuna erişmişlerdir. Metin, Özkoç, Gök Özer, Beydağ (Taşçı), (2008)'nin yapmış olduğu araştırma sonuçları benzer bulgulara sahiptir. Kardeş sayısı ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamışlardır. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlar elde

edildiği görülmüştür. Aral (1997) yılında ilkokul ve lise öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre lise çağındaki çocuklarda kardeş sayısı arttıkça kaygı düzeyinin de arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer bir bulguya da Eroğlu (2018)'in yapmış olduğu çalışmada yer verilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin kardeş sayısı ile kaygı düzeyinin incelendiği araştırmada kardeş sayısı az olan çocukların kaygı düzeyinin, kardeş sayısı fazla olan çocuklara göre daha düşük olduğunu saptamıştır. Demiriz & Ulutaş (2003)'ın yaptığı araştırma sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Kardeş sayısının artması ile çocuklardaki kaygı düzeyinin arttığı bulgusuna erişmişlerdir.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların kaçınıcı çocuk oldukları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, kardeş sırası ile kaygı düzeyi benzer bulunmuştur. Eroğlu (2018)'nin ortaokul öğrencilerinin sosyal kaygılarını etkileyen faktörleri incelediği araştırmada, doğum sırasının kaygı düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Arslan & Aksekioglu (2017) lise öğrencilerinin kaygı düzeyini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada kardeş sayısının kaygı düzeyini etkilemediğini saptamışlardır. Aynı şekilde Kaya & Savrun (2015)'un yapmış olduğu araştırma bulguları da benzer niteliktedir. Çocuğun doğum sırasının kaygı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını saptamışlardır. Çetinkaya, Gülaçtı & Çiftci (2019)'nin yapmış olduğu araştırmadan elde edilen bulgular da benzer nitelikte olup kaygı düzeyi ile doğum sırası arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Külünk Akyurt (2019) yılında ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada doğum sırasının kaygıyı etkilemediği bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin ve babalarının eğitim durumları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelenmiş, anne ve babaların eğitim durumu ile kaygı düzeylerinin benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Varol (1990) 'un yapmış olduğu araştırma sonuçları bu çalışmayı destekler niteliktedir. Anne-baba eğitim durumu ile kaygı arasında anlamlı bir farkın olmadığını saptamıştır. Gülay Ogelman & Çiftçi Topaloğlu (2014)'nin yapmış olduğu araştırma sonucuna göre çocuklardaki kaygı düzeyleri incelenmiş, anne-baba eğitim

durumlarının kaygı üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Aynı şekilde Gülay (2008)' in yapmış olduğu çalışmanın sonucu da benzer bulunmuştur. Kutluca, Alpay, Kutluca (2015), yapmış oldukları araştırmada çocuklardaki matematik kaygı düzeyi ile baba eğitim düzeyini karşılaştırmış ve anlamlı bir fark bulamamışlardır. Bu dört bulgu, yapılan araştırmayı desteklemektedir. Baba eğitim durumları ile kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar tarandığı zaman farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. İlgili konuda literatür tarandığı zaman araştırmayı destekleyen çalışmalar olduğu gibi farklı sonuçlara sahip araştırmalar da bulunmaktadır. Karabulut, Atasoy, Kaya, Karabulut (2013), yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre babanın eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte, çocuktaki kaygı düzeyinin de arttığını saptamışlardır. Akandere & Bedir (2001) yılında yapmış olduğu araştırmada anne-babaların eğitim seviyelerinin artmasıyla birlikte çocuklarının kaygı düzeyinin düştüğünü saptamışlardır. Aynı şekilde Gümüş (1997)'nin yapmış olduğu araştırma da bu bulguyu destekler niteliktedir. Gümüş (1997), anne-babaların eğitim düzeyleri ile çocuklardaki sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda anne-babası yüksek okul mezunu olan çocuklardaki kaygı düzeylerinin daha düşük olduğuna dair bulgular elde etmiştir. Kaya, Bozaslan, Genç, (2012)' in yapmış oldukları çalışma sonucu da diğer araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarındaki sosyal kaygı düzeyinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Eroğlu (2018)'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre anne baba eğitim seviyesi azaldıkça, kaygı düzeyi artmaktadır.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların annelerinin ve babalarının çalışma durumları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası çalışan ve çalışmayan çocukların kaygı düzeyleri benzer bulunmuştur. İlgili literatür tarandığında benzer bulgulara sahip araştırmalar olduğu görülmüştür. Alisinanoğlu & Ulutaş (2003), çocuklar ve annelerinin kaygı puanlarını etkileyen değişkenleri inceledikleri çalışmada kaygı puanı üzerinde annelerin çalışma durumunun çocuklardaki kaygı düzeyini istatistiksel anlamda etkilemediğini saptamışlardır. Ehtiyar & Üngüren (2008), lise ve üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenleri araştırmışlardır. Annelerin çalışma durumları ile çocuklardaki kaygı düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Babaların çalışma durumları ile çocuklardaki kaygı düzeyleri

incelendiğinde ise babaları çalışan çocuklardaki kaygı düzeyinin daha düşük olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların devam ettikleri okul türü incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, devam edilen okul türü ile kaygılı olma durumu benzerlik göstermektedir. Süner & Eskici (2020) öğretmen adaylarının atanamama kaygısını devam edilen okul türü üzerinden farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre devlet üniversitesinde eğitime devam eden öğretmen adaylarındaki atanamama kaygısı vakıf üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının kaygılarından daha yüksek olduğu bulgusuna erişmişlerdir.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde yer verdiği figürler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimleri incelendiğinde, kaygı düzeyi yüksek çocuklar daha çok hastalık ve onu çağrıştıran figürleri çizmişlerdir. Kaygı düzeyi düşük olan çocuklar ise resimlerinde hastalık ve onu çağrıştıran figürlerin yanı sıra koruyucu figürlere daha sık yer vermiştir. Bapoğlu Dümenci & Demir (2022) yılında okul öncesi eğitime devam eden çocukların pandemiye yönelik algılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların çizmiş olduğu resimlerde yer verdikleri figürler ile yapılan çalışmada çizilen figürler benzerlik taşımaktadır. Resimlerde maske, sosyal mesafe, temizlik malzemeleri gibi figürlere yer verildiği görülmektedir. Yapılan iki çalışma sonucunda çocukların benzer figürleri çizmesi, Covid'in çocukların resimlerinde benzer etkilere neden olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde yer alan temalar incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek olan çocuklar resimlerinde en fazla 'virüs' ve 'korku' temalarına yer verirken, kaygı düzeyi düşük olan çocuklar resimlerinde en fazla 'hastalık' ve 'mutluluk' temalarına yer vermiştir. İlgili literatür incelendiğinde pek fazla çalışmaya rastlanılamamıştır. Bapoğlu Dümenci & Demir (2022) yılında okul öncesi eğitime devam eden çocukların pandemiye yönelik algılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların çizmiş olduğu resimlerde yer verdikleri temalar ile

yapılan çalışmada çizilen temalar benzerlik taşımaktadır. Resimlerde maske, mesafe, korku gibi temalara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde yer alan nesne sayısı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyinin yüksek olması ile resimlerde çizilen nesne sayısı benzerlik göstermektedir. Literatür incelendiği zaman bu konu ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Resimde yer alan nesne sayısının kaygı düzeyini yordama konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında yalnızca kırk resmin incelenmiş olması böyle bir bulguya erişilmiş olmasına neden olabilir. Çalışma grubunun genişletilmesiyle birlikte farklı sonuçlara ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan kaygı düzeyi nispeten yüksek çocukların ve kaygı düzeyi düşük çocukların resimlerinde yer alan renklerin kullanımı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kaygı düzeyi yüksek olan ve düşük olan çocukların en sık kullandığı renkler aynıdır. Kaygı düzeyi yüksek ve kaygı düzeyi düşük çocuklar incelendiğinde, resimlerde kullanılan renkler ile kaygı düzeyi benzerlik göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre ilgili literatür incelendiği zaman kaygı düzeylerine göre çocukların resimlerinde kullanılan renklerle ilgili bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Çocuklardaki kaygının yüksek veya düşük olması resimlerinde kullanılan renklerle ilişkili olmadığı araştırma sonucunda elde edilen bulgulardandır. Bunun sebebi kaygı durumları ile renk kullanımı arasında bağlantı kurulamaması olabilir. Araştırmada incelenen resim sayısının sınırlı olması da elde edilen bu bulgunun saptanmasında etkili olmuş olabilir.

4.2. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, yapılacak olan yeni araştırmalara, öğretmenlere ve ebeveynlere yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir.

1. Araştırma örneklemini kırk kişi ile sınırlı olduğu için çalışma grubu daha geniş tutularak çalışma tekrarlanabilir, farklı bulgulara ulaşılabilir.

2. Pandemi başlangıcında okul öncesi eğitime devam eden çocuklarda, pandeminin ileriye dönük sonuçlarını saptayabilmek için boylamsal çalışmalara yer verilebilir.

3. Çocuklardaki Covid kaygısı incelenirken resim analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Farklı teknikler kullanılarak söz konusu araştırma genişletilerek yapılabilir.

4. Covid'den kaynaklı kaygı durumu yüksek olan çocukların resimlerinde çizmiş olduğu figürler göz önünde bulundurularak derinlemesine resim analizi çalışmalarına yer verilebilir.

5. Pandemiden kaynaklı korkuya kapılan ve sosyal mesafe kuralını oyunlarına yansıtan çocuklar için sosyalleşmelerini sağlayacak etkinliklere ağırlık verilebilir.

6. Ebeveynlerin söylem, tutum ve davranışlarında daha tutarlı olmaları, çocuklardaki kaygı düzeyi üzerinde etkili olacağından bu konuda dikkatli davranmaları sağlanabilir.

7. Ebeveynler ve rehber öğretmenler tarafından çocuklara Covid-19'un korkulacak bir şey olmadığı konusunda telkinde bulunulabilir, ebeveynlere yönelik eğitimler düzenlenebilir, daha ileri durumlarda psikolojik destek almaları sağlanabilir.

8. Çocuklarda kaygıya neden olabilecek olası durumlardan (sosyal medya, haber) uzak durmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, S. (1999).** Üniversite son sınıftaki öğrencilerin kaygılarını etkileyen etmenler. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Samsun.*
- Birliği, A. P. (2013).** Ruhsal bozuklukların tanısal ve sayımsal elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5). *Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı. Çeviri editörü: Köroğlu E. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.*
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2000).** Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim*, (145).
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2003).** Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128).
- Aral, N., & Başar, F. (1998).** Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyo ekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110).
- Arroyo-Borrell, E., Renart, G., Saurina, C., & Saez, M. (2017).** Influence maternal background has on children's mental health. *International journal for equity in health*, 16(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12939-017-0559-1>
- Arslan, Ü., & Aksekiöglü, B. (2017).** Investigating high school students' test anxiety levels in terms of various variables Lise öğrencilerinin sınav kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4884-4897.
- Artan, T., Meydan, S., & Irmak, H. S. (2021).** Turkish version of the fear of COVID-19 scale: Validity and reliability study. *Archives of health science and research (Online)*, 8(2), 117-123.
- Aslan, R. (2020).** Tarihten günümüze epidemiler, pandemiler ve Covid-19. *Ayrıntı Dergisi*, 8(85), 35-41.

- Ayverdi, İ. (2011).** Kubbealtı lugatı misalli büyük Türkçe sözlük. *İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 4.*
- Baykal, E. (2020).** Covid-19 bağlamında psikolojik dayanıklılık, kaygı ve yaşam doyum ilişkisi. *International Journal of Social and Economic Sciences, 10(2), 68-80.*
- Babaroğlu, A. (2006).** Lösemi hastası olan çocukların ve annelerinin umutsuzluk düzeyleri ile annelerin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Küreselleşen Dünyada, 384-396.*
- Bapoğlu Dümenci, S.S., Demir, E. (2022).** COVID-19 Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Pandemiye İlişkin Algılarının İncelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 9(2), 264-280.* doi: 10.21020/husbfd.1005183.
- Bolsoy, N., & Sevil, Ü. (2006).** Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. *Anadolu hemşirelik ve sağlık bilimleri dergisi, 9(3), 78-87.*
- Bora A. & Ünüvar P. (2020).** Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygıları ile Ebeveynlerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (56), 345-361.* e-ISSN:2146-5983.
- Çaykuş, E. T., Çaykuş, T. M. (2020).** Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(5), 95-113.*
- Çetinkaya, B., GÜLAÇTI, F., & Çiftci, Z. (2019).** Lise öğrencilerinin sosyal görünüş kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches, 10(17), 904-922.* DOI: 10.26466/opus.523444.
- Çölgeçen, Y., & Çölgeçen, H. (2020).** Covid-19 Pandemisine Bağlı Yaşanan Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Electronic Turkish Studies, 15(4).*
- Creswell, J. W. (2009).** Research Design: *Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches.* London:Sage Publications.

- Creswell, J. W. ve Plano-Clark, V. L. (2007).** *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. London: Sage Publications.
- Cüceloğlu, D. (2021).** *İnsan ve davranışı* (Vol. 96). Remzi Kitap Evi.
- Dağ, İ. (1999),** Psikolojinin ışığında kaygı, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 6, 167.
- Demiriz, S., Ulutaş, İ. (2003),** 9-12 yaş çocuklarının kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, (3), 1.
- Deniz, M.E., Yorgancı, Z., Özyeşil, Z. (2009),** Öğrenme güçlüğü görülen çocukların sürekli kaygı ve depresyon düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma, *İlköğretim Online*, 8 (3), 694-708.
- Ehtiyar, R. & Üngüren, E. (2008).** Lise ve üniversitede turizm eğitimi alan öğrencilerin demografik değişkenlerinin umutsuzluk ve kaygı düzeylerine etkilerinin araştırılması. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 34-51.
- Erdoğdu, Y., Koçoğlu, F., & Sevim, C. (2020).** Covid-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23.
- Gümüş, A. (1997).** Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Eroğlu, K. (2018).** Ortaokul 7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin sosyal kaygıları ile benlik saygısı, anne-baba tutumları, mükemmeliyetçilik özellikleri arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Evirgen-Argın, N., Özkök-Kayhan, E., & Erden, G. (2020).** COVID-19 salgınının ve karantina sürecinin okul öncesi dönemdeki çocuklardaki duygusal ve davranışsal etkilerinin araştırılması. *CŞ Çukur & Ö. Yalçınkaya-Alkar*, *Pandemi psikolojisi içinde*, 17-26.
- Garcia de Avila, M.A., Hamamoto Filho, P.T., Jacob, F.L.D.S., Alcantara, L.R.S., Berghammer, M., Jenholt Nolbris, M., Olaya-Contreras, P., & Nilsson, S. (2020).** Children's anxiety and factors related to the covid-19 pandemic: an exploratory study using the children's anxiety questionnaire and the numerical rating scale, *International Journal of*.

Environmental Research Public Health, **17** (16), 5757. <https://doi.org/10.3390/ijerph17165757>

Girgin, G., (1990). Farklı sosyo ekonomik kesimden 13-15 yaş grubu öğrencilerde kaygı alanları ve kaygı düzeylerinin başarıyla ilişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*

Gülay, H. (2008). 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*

Gülay Ogelman, H. & Çiftçi Topaloğlu, Z. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 241-271. DOI: 10.17240/aibuefd.2014.14.1-5000091511

Güngör, H. ve Buluş, M. (2010). 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Sempozyum: 19. Eğitim Bilimleri Kurultayı. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs.*

Gökçe N., Erdoğan, B.N., Yatmaz, A.K., Avaroğlu, N., Çok, Y. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının covid-19 salgın süreci ve etkilerine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 101-113, DOI: 10.52974/jena.936048

Hançerlioğlu, O. (1988). *Ruh Bilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Horney, K. (1995). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*. Ankara: Öteki Yayınevi.

Imran, N., Zeshan, M., & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in covid-19 pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36 (COVID19-S4). doi:10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2759

Kandemir, Z. (2022). Covid-19 döneminde ebeveynlerin salgın hastalığa bağlı kaygı düzeylerinin 9-12 yaş çocuklarının kaygı düzeyleri üzerine etkilerinin araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*

- Karabulut, O. E., Atasoy, M., Kaya, K., Karabulut, A. (2013).** 13-15 yaş arası erkek futbolcuların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin farklı değişkenler bakımından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 243-253.
- Karadoğan, U. C. (2019).** “Çocuk ve Çocukluk” kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 2019/1, 195-226.
- Karaköse Çelik, S., & Akçınar Yayla, B. (2020).** Covid-19 tanısı almış ve almamış bireylerde salgına yönelik inançlar, baş etme stratejileri ve psikopatoloji arasındaki ilişki: boylamsal bir çalışma.
- Kay, M. A. & Sağlam, M. (2021).** Covid-19 salgını sürecinin ailede ebeveyn tutumları ile çocuklarda duygusal ve davranışsal durumlar açısından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9 (3), 1115-1130. DOI: 10.33715/inonusaglik.986414
- Kaya, A., Bozaslan, H., Genç, G. (2012).** Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya, M., Savrun, B. M., (2015).** Ortaöğretime geçiş sistemi ortak sınavlarına girecek ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin bağlanma stilleri ile sınav kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Yeni Symposium*, 53 (3), DOI: 10.5455/NYS.20151215070858
- Kaya, M. & Varol, K. (2004).** İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 31-63.
- Kılınçel, O., Muratdağı, G., Aydın, A., Öksüz, A., Büyükdereli, Y., Atadağ, E. E., & Özen, F. (2020).** The anxiety and loneliness levels of geriatric population in-home quarantine during COVID-19 pandemic in Turkey. *Turkish J Clinical Psychiatry*, 23.
- Külünk Akyurt, G. (2019).** İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin matematik motivasyonu, kaygısı ve başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ordu.

- Köknel, Ö. (1998).** *Korkular Takıntılar Saplantılar*. 4. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.
- Kutluca, T., Alpay, F. N., Kutluca, S. (2015).** 8. sınıf öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2015), 202-214.
- Metin, Ö., Özkoç, Ş., Gök Özer, F., Beydağ (Taşçı), K. D., (2008).** Denizli çıraklık merkezine devam eden gençlerin kaygı düzeylerinin belirlenmesi, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7 (2), 113-1188.
- Nişancı, D. (2020).** Salgın hastalıklar ve salgın hastalıklar özelinde sağlık hakkına Avrupa İnsan hakları Mahkemesi'nin bakış açısı ile ulusal mevzuatın covid-19 özelinde değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (150), 85-122.
- Özusta, Ş. (1995).** Çocuklar için durumluk-sürekli kaygı envanteri uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (34), 32-44.
- Öztürk S. (2006).** Anne-babası boşanmış 9–13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir*.
- Süner, Ş. & Eskici, M. (2020).** Öğretmen adaylarının atanamama kaygılarının umutsuzluk düzeyleri ile cinsiyet ve okul türü değişkenleri açısından incelenmesi. Manisa celal bayar üniversitesi sosyal bilimler dergisi. *TBMM 100. Yıl Özel Sayısı*, 357-372. DOI: 10.18026/cbayarsos.679948.
- Şahin, H. (2020).** Study of adaptation of the preschool anxiety's scale in children to Turkish, *International Education Studies*, 13(9), 82-95. <https://doi.org/10.5539/ies.v13n9p82>
- Şentürk Pılan, B., Özbaran, B., Yüksel, G., Tortop, E., Çalışan, R., Yuluğ, B., Tokmak, S. H., Anılır, G., Köse, S., Erermiş, S., Yüncü, Z., Bildik, T., (2021).** Covid-19 ve okul öncesi yaş grubu ruh sağlığı. *Ege Tıp Dergisi / Ege Journal of Medicine*, 60 (2), 128-135.
- Şenkalfa, B.P., Eyüboğlu, T.S., Aslan, A.T., Gürsoy, T.R., Soysal, A.Ş., Yapar, D.; İlhan, M.N. (2020).** COVID-19 pandemisinin kistik fibrozlu

çocuklar ve annelerinde anksiyete üzerine etkisi. *Pediatr. Pulmonol.* 55, 2128–2134.

Şişman, H. (2022). Annelerin covid-19 korkusunun okul öncesi çocuklarda kızgınlık/saldırganlık, sosyal yetkinlik ve kaygı davranışları üzerindeki etkisinde annenin ebeveynlik tutumunun aracı etkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.*

Tarkoçin, S., Alagöz, N., Boğa, E. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının pandemi sürecinde (covid-19) davranış değişiklikleri ve farkındalık düzeylerinin anne görüşlerine başvurularak incelenmesi. *Turkish Studies*, 15(6), eISSN:1308-2140,1017-1036.

Tatsiopoulou, P., Holeva, V., Nikopoulou, V. A., Parlapani, E., & Diakogiannis, I. (2022). Children's anxiety and parenting self-efficacy during the COVID-19-related home confinement. *Child: Care, Health and Development*, 48(6), 1103-1111. <https://doi.org/10.1111/cch.13041>

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2011), www.sozluk.gov.tr, 14.10.2022 tarihinde alındı.

Tümkaya S, Aybek B, Çelik M (2007). KPSS'ye girecek öğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(2), s. 953- 974.

UNICEF (1989), *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.*

Varol Ş. (1990). Lise son sınıfı öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen bazı etmenler. *Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.*

Vasileva, M., Alisic, E., & De Young, A. (2021). COVID-19 unmasked: preschool children's negative thoughts and worries during the covid-19 pandemic in Australia. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1), 1924442. <https://doi.org/10.1080/20008198.2021.1924442>

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayınları: Ankara.

Yılmaz, K. & Çokluk, Ö. (2016). Fen-edebiyat fakültesi mezunlarının araştırma kaygı düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1),1-9.

- Yiğitalp, G. & Saka, G. (2017).** Çevresel asbeste maruz kalan erişkin bireylerde kaygı ve umutsuzluk düzeyleri. *Dicle Tıp Dergisi*, 44 (4), 355-364. DOI: 10.5798/dicletip.362406
- Wang, M. F., & Zhang, Y. L. (2012).** Relationship between preschoolers' anxiety and parenting styles: a longitudinal study. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 20(1), 49-52.
- Wang, D., Hu, B., Hu, C., Zhu, F., Liu, X., Zhang, J., ... & Zhao, Y. (2020).** Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus– infected pneumonia in Wuhan, *China*. *JAMA*, 323(11), 1061–1069. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.1585>.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., McIntyre, R. S., ... & Ho, C. (2020).** A longitudinal study on the mental health of general population during the COVID-19 epidemic in China. *Brain, Behavior And Immunity*. 4(1), 40-48.

EKLER

EK-1: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Çocuğun Adı:

Doğum Tarihi:

Yaş (Ay):

Cinsiyet:

Kardeş Sayısı:

Kaçıncı Çocuk:

Anne Eğitim Durumu:

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Yüksek Lisans/ Doktora

Baba Eğitim Durumu:

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Yüksek Lisans/ Doktora

Anne Çalışma Durumu:

Çalışıyor

Çalışmıyor

Baba Çalışma Durumu:

Çalışıyor

Çalışmıyor

Okul Türü:

Resmi

Özel

EK-2: OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ANKSİYETE (KAYGI) ÖLÇEĞİ

(Öğretmen Formu) – Hakan Şahin

Aşağıda çocuklarla ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için sınıfınızdaki çocuğu en iyi tanımlayan cevabı işaretleyiniz. İfadeler: çok sıklıkla doğruysa (4), Sıklıkla doğruysa (3), Bazen doğruysa (2), Nadiren Doğruysa (1), Hiç doğru değilse (0) işaretleyiniz.

Lütfen bütün ifadelere (bazı ifadeler sınıfınızdaki çocuğa uygun görünmüyor olsa bile) cevap veriniz. CÜMLELER:	Hiç Doğru Değil 0	Nadiren Doğru 1	Bazen Doğru 2	Sıklıkla Doğru 3	Çok Sıklıkla Doğru 4
1. Gün boyunca defalarca anne-babasını sorar.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Endişesini gidermekte zorluk çeker.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Yaptığı şeyleri, doğru mu yaptım diye sürekli kontrol eder. (ör, kapıyı kapattım, musluğu kapattım diye)	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Anaokuluna/Okula bırakılınca baş ağrısı ve/veya mide/karın ağrısından şikâyet eder.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Endişelerinden dolayı gergin, sinirli ve huzursuzdur.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Yetişkinlerden (Öğretmeninden, Personelden vb.) yardım istemekten korkar.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
7. Yüksekten korkar. (yüksek yerler)	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
8. Tanımadığı insanlarla tanışmaktan veya konuşmaktan çekinir.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
9. Anne babasının başına kötü bir şey gelecek diye endişelenir.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
10. Günün büyük bir kısmını değişik şeyler	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)

hakkında endişelenerek geçirir.					
11. Sınıf önünde konuşmaktan korkar (ör., göster ve anlat)	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Kendisine kötü bir şeyler olacağından (ör. kaybolmak veya kaçırılmak gibi) ve anne-babasını bir daha göremeyeceğinden endişelenir.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Kötü şeylerin olmaması için her şey yerli yerinde olmalıdır.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
14. Başkalarının önünde utanç verici bir şeyler yapacağından endişelenir.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
15. Böceklerden ve/veya örümceklerden korkar	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
16. Tekrar tekrar aklına gelen kötü ve/veya saçma düşünceleri ya da hayalleri vardır.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
17. Anaokuluna veya bakıcıya bırakılacağından (Orada Unutulacağından) endişelenir.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)
18. Yaşlılarıyla oynamaktan ve onların etkinliklerine katılmaktan korkar.	(0)	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 3: KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, “Okul Öncesi Çağı Çocukların Kaygı Durumlarına Göre Covid-19 Algısının İncelenmesi” adıyla, Ayşenur ŞUGÜNEŞ tarafından Ekim 2021-Temmuz 2022 tarihleri arasında yapılacak bir yüksek lisans araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Yapılacak olan bu çalışma ile okul öncesi çağındaki çocukların yaşamış oldukları (varsa) kaygının temelinde Covid-19 un etkisinin olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında “Çocuklar Covid-19 u nasıl algılamaktadır?”, “Kaygının temelinde Covid-19 mu yatmaktadır?” sorularına cevap aranacaktır.

Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

Araştırmanın

Yapılacağı

Yer(ler):

.....

Araştırma Uygulaması: Anket

Görüşme

Gözlem

.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK.4: VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Okul Öncesi Çağı Çocukların Kaygı Durumlarına Göre Covid-19 Algısının İncelenmesi” adıyla, Ekim 2021- Temmuz 2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Yapılacak olan bu çalışma ile okul öncesi çağındaki çocukların yaşamış oldukları (varsa) kaygının temelinde Covid-19 un etkisinin olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında “Çocuklar Covid-19 u nasıl algılamaktadır?”, “Kaygının temelinde Covid-19 mu yatmaktadır?” sorularına cevap aranacaktır.

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza :

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :